

ALBINA PINDULUI

LITERE, ȘTIINTE ȘI ARTE.

REDACTOR RESPUNDETOR: GRIGORIE HARALAMB GRANDEA

22 OCT 1919

S U M A R

DEFINIȚIA FORMOSULUI: SOCRAT, — PLATON, — ARISTOT, — PLOTIN, — de *Gr. H. Granda*.
 ISTORIA ARTEI: ARTELE LA EGIPTENI, PERȘI ȘI ASIRI, — de *Gr. H. Granda*.
 POEZII GERMANE: POEZII PRIMITIVI, — NIEBELUNGEN, — KLOPSTOCK, — VIELAND, — HERDER, — BURGER, — SCHILLER, — GOETHE, — studiu de *Gerard de Nerval*.
 DIMITRIE COSACOVICI de *Gr. H. Granda*.
 TESTAMENTUL REPAUSATOLUI D. COSACOVICI.
 IDEELE RELIGIOASE ÎN LITERATURA CONTIMPORANĂ de *Eug. Poitou*.
 DEEA MĂA, poezie de *Goethe*.
 REVELE NĂLUCILOR, baladă de *Goethe*.
 ARTA POETICĂ DUPĂ HORATIU ȘI BOILEAU de *I. Heliade Rădulescu*.

CAVALERUL TOUGENBURG, baladă din Schiller de *I. Heliade Rădulescu*.
 ASUPRA BIBLIOTECII DE LECTURĂ PENTRU JUNIME a Domnului I. M. Răușeni, de *Gr. H. Granda*.
 ȘTEFAN CEL TRĂNER-VODĂ fapt istoric, de *D. Bolintineanu*.
 DOI FERICIȚI, poezie de *Th. Șerbănescu*.
 UN STRIGĂȚ, poezie de *Th. Șerbănescu*.
 PĂȘERABUL, idilă din Bion de *D. Bolintineanu*.
 SITUAȚIA FINANCIARĂ A TURCIEI de *Gr. H. Granda*.
 ROMÂNCA ȘI PANDURULȚ, poezie de *M. Pompiliu*.
 POTRETEL EI, poezie de *M. Pompiliu*.
 FILIA LUI GELU SAU ȚINA TISEI de *D. Bolintineanu*.
 DORUL AMANTEI, poezie de *M. Pompiliu*.
 IOANA DIN ROMAN, poezie de *Gr. H. Granda*.

ALBINA PINDULUI

LITERE, ȘTIINȚE ȘI ARTE.

REDACTOR: GRIGORIE HARALAMB GRANDEA.

Ese la 1 și 15 în fie-care lună. — Abonamentul pe un an 20 lei noi pentru capitală, 22 lei noi pentru județe. — Pentru administrație și redacție să se adreseze în București, strada Pompierilor, No. 5. — Scrisorile nefrancate nu se primesc. — Articuli cari nu sunt ai redactorului, se vor publica când vor fi aprobați de comitetul acestei gazete.

DEFINIȚIA FORMOSULUI

§ 1.

Sujetul acestei tесе este o schiță de introducere istorică la știința formosului, unul din obiectele Estetice. Cadrul dar, fiind restrâns, nu îmi permite a considera această ramură a filosofiei în întregul ei; nici a me întinde cu aprecierea asupra lui Kant, Schelling și Hegel, reprezentanți ai școlii Germane și adeverați fundatori ai Estetice.

Nainte d'a intra în materie, vom aminti un fapt curios care a fost observat de mulți autori. Lucrurile despre cari oameni vorbesc mai mult, ca din ore-care fatalitate, mai adesea sunt acelea cari sunt mai puțin cunoscute. Între asemenea lucruri este și natura formosului. Totă lumea vorbește de formos: îl admiră în operele naturei, îl cere în operele autorilor; acordă sau refuză această calitate în tot momentul. Dar dacă întrebăm pe oameni cu gustul cel mai sigur, cel mai ales, care este origina, natura, noția precisă, adeverați idee, esacta definiție a formosului? Este el ceva absolut sau relativ? Este ore un formos esențial, etern, imutabil, regulă și model pentru formosul subaltern? Sau are și el sorta modelor? Întrebând despre toate acestea, vedem îndată că simțimentele se despart: uni declar inoranța lor, alți se arunc în scepticism. Cum dar se face că toți oameni sunt de acord că este un formos și uni îl simt cu violență unde este, dar știu atâtă de puțin ceea ce este?

§ 2.

SOCRAT

Din antichitate, ideea forței și a perfecției a fost luată ca criteriul formosului și sublimului. Apoi au adăugat și ceea ce este convenabil și glorios, ca *honestum et decorum* al romanilor.

Cea mai veche autoritate ce întâlnim în istoria Estetice, este Socrate. El, chiamând atenția către partea morală a ființei noastre, numea formosul: alianța bunului și a justului. Formosul, după el, este și principul persistent al lucrurilor. Învăța pe discipuli sei, nu numai că deși sunt invidibili și că omul are un suflet invidibil (1), dar că sufletul este mai formos de cât corpul, că deși iubesc sufletele formose (2), și că adeverați artiști sunt aceia cari produc ființe animate și dotate cu facultatea d'a cugeta și lucra (3). Învăța pe Parasius, pictorul, că scopul artei se este a reprezenta ceea ce este mai amabil în model, adică caracterul sufletului; iar pe statuarul Cliton îl învăța că sculptura trebuie să pue amerințarea în ochi combatanților, bucuria în ochi învingătorilor; cu o vorbă, să l serve formele pentru a exprima acțiunile sufletului (4), și acțiunile sufletului pentru a exprima formosul.

§ 3

PLATON

După Platon, sunt regulile, convenințele și armonia cari constituiesc formosul. Într'altă

(1) Xenofont, *Memorab.* Cart. IV, Cap. III.

(2) Ibid. *Banchietul.* Cap. VIII.

(3) Ibid. *Memorab.* Cart. I. Cap. IV.

(4) Ibid. *Memorab.* Cart. III, Cap. X.

parte țice că ideea formosului, sași, cum o numesc posteriori *idealul platonician*, nu este nici ideea individuală, nici ideea abstractă. Este ceva infimaminte superior individului și speciei (1). Aristotel confunda ideea platoniciană cu ideea generală; consecint acelei confusii, inputa lui Platon că a dat de cauză fințelor și lucrurilor ceea ce nu este nici fință, nici lucru, ci o abstracție și un pur neaut.

Platon a scris două dialoguri asupra formosului, *Fedru* și *Ipia cel mare*. Într'unul învătă căa ce este formos și ceea ce nu este; în cel alt vorbește mai puțin de formos și mai mult de amorul ce avem pentru el. În *Ipia* nu este vorba de cât pentru a infunda vanitatea unui sofist, și în *Fedru* pentru a trece câte-va momente plăcute cu un amic într'un loc desfătător.

§ 4

ARISTOTEL

Aristotel cugetă că ideile de ordină constituesc siugure formosul. După el, un lucru este formos când ordina care este în compoziția și în întinderea lui convenabilă, ne face să simțim părțile și să coprimdem bine întregul. Ică cum se exprimă el : « Pentru că bunul și formosul sunt două lucruri diferite (căci bunul este mai cu sémă în acte, formosul în ceea ce nu presupune schimbare), este eróre a pretinde că științele matematice nu spun nimica despre formos și bun. Din contra, ele vorbesc mai bine și mai lămurit de cât toate cele alte științe.... Apoi formele esențiale ale formosului sunt ordina, simetria, determinația, cari sunt curat obiectul principal al matematicilor; și pentru că aceste principii (esemplu : ordina și determinația) sunt cauze a o mulțime de lucruri, matematicile, în óre-cari priviște, pot desemna formosul ca o cauză de acest gen. Dar voiú trata mai lămurit acest sujet în altă parte (2) ».

(1) Platon, *Fedon*. — Asupra lui Platon, din punctul de vedere al Esteticeii, se pöte consulta : Em. Bernouf, *Des principes de l'art d'après la méthode et les doctrines de Platon*; — Ch. Lévêque, *La Science du Beau*, 2 vol; — Gioberti, *Essai sur le Beau ou éléments de philosophie esthétique*, trad. de l'italien par Bertinatti.

(2) Aristotel, *Metafisica*, Cart. XIII. Cap. III.

Cele din urmă curiute nu indie de cât un proiect. Dar cred că acest proiect a fost executat, pentru că Diogen Laerțiu, în catalogul operilor lui Aristotel, amintesc și un tratat asupra formosului (1). Din nefericire, acest tratat s'a perdut și nu aflăm nici un pasagiú dintr'ensul reprodus în autori posteriori. Cu toate acestea, ideile respândite în operele acestor doi mari reprezentanți ai filosofiei grece, Platon și Aristotel, ne face capabili să cunoșcem teoriile lor asupra formosului. Neoplatonicieni au conservat teoria lui Aristotel (2).

§ 5

PLOTIN

« Formosul, după Plotin, este 1° forma unică și variată, sași ordina chiar a fie-cărei ființe, este 2° puterea, energia, forța care, chiar în acea ființă, crează chiar acea formă. Formosul dar este puterea fie-cărei ființe a se desvolta conform órdinei genului sași (3). »

Prin mediul acestor două elemente, forța vibrantă și ordinea ideală a genului, Plotin aplică toate formosețile universului, de la o petró piú la sufletul virtuos, de la Elena piú la perfecta inteligentă (4). După Plotin, prima cesticie de rezolvat este : Care este principul a cărui presință într'un corp îi produce formosețea ? În adevér, țice el, aceleași corpuri ne par aci formose, aci neformose, așa că a fi corp este un lucru fórte diferit d'a fi formos. La care el respunde : obiectele simțibile sunt formose pentru că ele particip la o formă (*μετοχῆ εἶδου*) Câteva rânduri mai departe, aceeași soluție a problemei reapare în termeni uruători : corpurile devin formose prin participația lor la resonul (*κοινωνία λόγου*) care le vine de la Dumneđeu. Insaș cartea despre formos care ne oferă aceste două formule nu conține desvoltământul : trebue să'l căutăm în pasagele respândite și forte diferite. În ceea ce privește formosețea fizică a omului și a femeii, aceea a Elenei, a gingașelor crea-

(1) Diogen Laerțiu. Cart. IV, Cap. I.

(2) Studiú întins asupra Esteticeii lui Aristotel, se află în opera lui Ch. Lévêque.

(3) *Ennéades*, trad. par M. N. Bouillet. Tome III.

(4) Ch. Leveque, *La Science du Beau*, Tome II, Chap. III pag. 450.

turi comparabile Venerii și Venera chiar, ea nu are altă imagine de cât forma ideală, arhetipul inteligibil al formoseței corpului uman. Această formosețe posedată prin principul creator, trece în obiectul creat de acest princip. Apoi, acest princip este sufletul, nu sufletul vegetativ, ci sufletul rezonabil născând animalul. Forma ideală resfrântă de sufletul rezonabil, devine rezonul seminal. Prin mediul forței se generează, sufletul reproduce rezonul seminal în corp. « El dă corpului o formă după propria lui asemănare..... El modelă atâta cât suferă natura corpului, o imagine a omului..... Așa sufletul individual, urmând liniile deja trase în ideal, organizează membrele desemnate deja de sufletul universal. » Și sufletul formând corpul din această materie, îl face formos, pentru că el chiar este formos; respândesc în corp simetria și proporția simțibilă, cari răspund la simetria și proporția inteligibilă. Imperfecțiunile fizice nu sunt opera lui: « Rezonul seminal nu conține defecte, acela d'a schiopăta de exemplu. Aceste defecte nu se produc de cât în generație când rezonul (sau forma) nu domină materia (1) » — Această teorie nu înseamnă de cât că formosețea fizică nu este alt de cât imagine, manifestarea sa espresia puterii generatoare a sufletului procedând conform ordinii ideale a tipului. Plotin spune într'un loc că proporția nu este una din condițiile necesare ale formoseței, într'alt loc ține că da: așa că dese ori se contradice. După el, lumea reală este imaginea lumii ideale de la care resfrânge formosețea, pentru că reproduce într'ênsa viața animată, puterea activă și ordina rațiabilă (2). Sufletul și viața, puterea și acțiunea, rezonul și ordina reglând acțiunea și determinând viața, sunt dar în doctrina Eneadelor elementele formosului.

(va urma)

Gr. H. Grădeanu.

ISTORIA ARTEI (1)

Domnului L. L. Inginer de mine.
Amice,

Am vizitat împreună comorile artistice ale Belgiei. Ca o aminare a sântelor estase ce am avut naintea cap-d'operilor lui Rubens, Ruysdael, Van-Dyck, Rembrandt; ca un resunet al savenirilor noastre de colegiu, îți închin aceste pagine cari, pot ține că, nu sunt de cât o simplă traducere; căci puțin am schimbat din cele ce am aflat, puțin am adăos.

Liegi, 10 Noembrie, 1866.

Gr. H. Grădeanu.

ARTELE LA EGIPTENI, PERȘI ȘI ASIRI

În general, la popoarele inclinate la cultura artelor, istoria acestor arte se poate împărți în cinci epoci: începutul, creșterea, perfecțiunea, decăderea și finea. Cele cinci acte ale unei tragedii.

Născând, arta porcedea imediat de la ideea religioasă. Artistilor nu le vine să reprezinte alt de cât divinitățile, misterele cultului de care țin; mai tot-d'a-una corpul sacerdotal le impune formele reprezentației, mai mult simbolice.

Îndată ce înaintea, precum am văzut în Grecia și Italia, puțin câte puțin formele simbolice per; imitația formelor naturale este mai precisă și curând o vedem usitată pentru a reprezenta semi-zei, eroi, sânti, omeni tari și generosi cari au adus mari servicii patriei lor și omenirii. Aci fiind, arta este în al doilea grad.

Apoi îndată aceste două moduri ale artei, modul religios și modul eroic, se mărit în practică și concurează la popoarele bine organizate a produce epoca cea mai strelucitoare a dezvoltării lor. Ceea ce s'a și întemplat, în Grecia de la Fidias până la Lisip, de la Polignot până la Apeles; în Italia modernă, de la Giotto până la Rafael, Leonard de Vinci.

Într'aceste epoci sublime, formosul și marele servesc de vestment utilului. De aceea Pliniu cel vechi, tratând de istoria picturii, se exprima: « Să vorbim despre ceea ce rămâne din cea artă, odinioară atât de nobilă cât și stimată, căutată de regi și popoare, câștigând-

(1) *Ennéades*, Tome I, pag. 99, 101, 102; Tome II, pag. 109, 111, 123, 145, 143.

(2) *Ennéades*, Tome VI, Cart. VII. Cap. VIII până la XII.

(1) Autori compilați: Ch. Delcoute, *Précis dell'histoire de l'art*; Winkelmann, *Histoire de l'art*; Lanzi, *Storia pittorica dell'Italia*; Beulé, *Sur l'art grec*; Vasari, *Vies des meilleurs peintres, sculpteurs et architectes*; Vitet, *Etudes sur l'histoire de l'art*; Otfried Müller, *Archéologie*; Guizot, *Etudes sur les Beaux arts*.

atăta demnitate prin a face să treacă la posteritate pe acei a căror glorie ea o înalță. »

Ajunșă la acest punct culminat, arta se susține cât-va timp. Dar îndată sugetele espuse în temple și edificile publice sunt serate fiind reproduse de una sau două generații de artiști în adevăr celebri. Atunci și gustul artelor descinde și pătrunde tot-de-odată la particulari. Trebuința d'a produce nou, necesitatea d'a apropia arta pentru usuri puțin nobile, fantasiile amatorilor devenind mai numeroase, toate acestea fac ca artiști să nite unitate a marilor principii de cari s'au ținut pînă atunci.

Aci fiind ajunsă, arta nu mai are misia d'a înălța sufletul, curățind și alinând pasiile, ci din contra sémână că are scop d'ale a-țița : atunci marele, formosul sunt sacrificate pentru adevăr, idealul pentru real; forma este înjunghiată pentru expresia intimă și violentă a sentimentelor și pasiilor. Aceste epoce de decadință produc cu toate acestea opere mărețe, dar cari strelcesc mai cu sémă prin caracterul detaliului, pe când sublimitatea artei în epocile de perfecție ține mai mult la simplicitatea întregului, la turnura generală, la acea majestă armonioasă și senină care presintă spiritului o creație completă și neseparabilă ca viața chiar.

În aceste epoce, de și caut adevărul, imitația naturii nu este de cât un mijloc. Mai târziu, imitația în loc de a fi pentru artă un mijloc ca să ajungă la scopul ei, care este formosul, devine chiar ea scopul artei; alegerea formosului și uritului pentru o operă devine indiferență, destul ca formosul sau uritul să fiă fidel reprodus. Atunci *naturalismul* devenind baza teoriei și a practicei, artiști părăsesc nu numai glorificarea voiuțelor divine și faptele mari ale omenilor și seri și sentimentelor înalte; își întrebunțed talentul lor a imita servil circumstanțele cele mai vulgare și adesea cele mai odioase ale vieții umane, neavând nici un scrupul d'a reproduce tot ceea ce scenele vieții familiare și mulțimea accidentelor burlesci, rușinoși, ridiculi și frivole din fiecare zi, pot încanta și nutri curiositatea descoperărilor avuți, pentru cari josorarea, neînsemnătatea, ridiculul sau murdăria află trecere numai ca ochi să fie seduși prin reproducția esactă a formelor și a coloritului.

Istoria artei la o nație se asemănă cu cursul unui formos fluviu, strimț și limpede la sorginta lui, majestos și mare când crește în cursul său prin apele a două-șeci pârăe, și care, înainte d'a se versa în mare, se împărțesce în o mie de gârle neîsemnate.

Unele popore au precedat pe altele în cunoștința practicei artelor. Au conchis de aci, că

primele au transmis artele lor celor din urmă. Este o erore pe care toate o areș. Așa artele erau foarte înaintate în Egipt sub Sesostre care a trăit cu trei secolii înainte resbelului Troadei. Pe atunci Teba era o cetate măreță, plină de edificii admirabile, de unde ne și vin obeliscile transportate în Europa. Atunci Grecia era în întunerec. Dacă Egiptul ar fi transmis artele sele Greciei, el i le-ar fi transmis în punctul de perfecție în care ele ajunsese. Artă nu ar fi avut copilărie în Grecia, și o copilărie atât de lungă, precum vom vedea mai târziu.

Artă n'are patrie particulară. Artele datoresc originea lor, în fie-care țără, trebuinței, plăcerii care este asemenea o trebuință a omului. Fie-care țără dar a creat artele pentru folosul seii particular. Haldei, Egipteni, mai vechi de cât Greci, au început 'nainte Grecilor a reprezenta prin simboluri, apoi prin figure, obiectele venerației lor, dar n'au învețat pentru acesta ei pe Greci arta acestei venerații.

Sunt unele popore la cari, pentru diverse cauze, artă n'a trecut prin cele cinci epoce numerate mai sus. Așa la Egipteni artă n'a atins epocă de perfecție. Aceasta vine din mai multe cauze, moravurile, legile, clima, configurația țerei. Causa cea mai principală, după mine este uniformitatea și uriciunea tipului Egipten. Toți Egipteni se apropiau mult de acel tip pe care ni l-a transmis sculpturile lor; toți Egipteni aveau aceeași tîntură. Artiștilor din această țără le lipsea dar modele formose și nu puteau să aibă ideea de varietate. Forma sacerdotală a guvernământului Egipten a imobilizat, ca să dic așa, artă Egiptenă în a doă epocă. Dacă mi s'ar permit să me serv de o comparație care este un anacronism, ași dice că artă egiptenă n'a eșit din Evul seii mediu, și că a reinas înfășurată în fașele de momie înainte d'a ajunge la Renascere.

Nu se scie mai nimic despre artă Fenicianilor de la care nu ne-au renas de cât câte-va medalii cartagineșe. Cunoșcem asemenea foarte puțin despre artă Ebreilor. Este probabil că legile lor severe îl făcea să considere formosele arte ca nisce prisosuri periculoșe. Ceea ce scim este că legea lui Moise opria reprezentația Divinității sub o formă umană și că în timpi cei mai înfloritori ai *monarhieii* lor, ei aduced artiști de la Tir și Sidon.

Au renas câte-va monuminte, în marmură, în pără săpată și în bronz, diu artă Persilor. Pare că Persi nu permited să reprezinte figure gôle; figurile lor sunt toate învelite, și împing austeritatea pînă acolo că se abțin d'a indica forma gôlă sub draperie! — Arhitectura

Persilor încărcată de ornamente este cu totul lipsită de gust și formosețe.

Descoperirile mai noi au resuscitat, ca să zic așa, Niniva și au dat despre arta *asiriană* o idee mai completă. Cărțile per, tradițiile o șterg, popoarele dispar, și câte-va mii de ani după aceste funeralii istorice, grație acestei formose arte a statuarei care scrie într-o formă inalterabilă, ore cum nemuritoare, se reafă în cimitirile pământului, unde Dumnezeu aruncă cetățile morțe, o idee fragedă ca în prima zi, îmbălsămită chiar de natura substanței sale. Sunt trei mii de ani de când Niniva este mortă, și Niniva există încă în salele Luvruului din Paris, alături cu Egiptul, Etruria, Grecia și Roma. Această galerie asiriană, care conține un mare număr de sculpture originale și ipsose turnate ne-a dat în fine o idee de acea artă gigantică, străină, calmă și forte, naivă și savantă. În figurele de față, picioarele sunt de profil; în capetele de profil, ochi sunt de față; vedem însă picioarele de o formosețe admirabilă, demne de scola greacă, și o știință profundă de anatomie, foarte corect acuzată în planurile principale.

Anticitățile asiriene ne fac să facem o observație pe care o confirm artele înaltei antichități de la India și China până la Grecia, trecând pe la Fenicieni, Egipțeni și Etrusci, că animalele sunt reprezentate foarte mic și relativ cu proporția umană: făcători de sisteme, comentatori ai conștienței, ca Grecia producea o rasă de cei foarte mici și foarte viguroși. Oare asemenea este pentru tot Orientul? Adevărul este că, la cei vechi, arbitrarul acestor proporții relative exprima subordinația naturii la zei și la oameni.

S-au încelat foarte atribuind civilizațiilor antice un caracter exclusiv de materialism. Ce este mai mistic de cât India și Egiptul? Ce este mai ideal și mai poetic de cât Grecia? Spiritualismul exagerat al evului mediu n'a fost inventat de creștinism. Bramini indiani întrec pe sfinți cei mai ascetici ai religiei catolice.

În sculpturile Ninivei, sau mai bine în palatul Corsabad, animalul este tot-d'a-una dominat de persoana umană. Patru cai înhamăți și conduși de un resbelic în picioare, foarte ușor T-ar trece pe sub braț. Erulele asiatic strânge în unghiul antebrațului un leu de mărimea naturală, tot așa ca cum o copilă ar ține un mic cățel.

Această figură simbolică a forței este cea mai surprinzătoare și mai măreță din totă colecția. Are o înălțime aproape douăzeci de picioare; trupul și capul îi este din față, picioarele din profil la stânga; obrațul este înconjurat de plete groase, și barba, mai fin tăiată, se coboară pă-

tratată pe sin. O tunică scurtă, bordată de ornamente, ajunge până la genuche. Picioarele, foarte desinate, aret mușchi în relief. Este demu d'a vedea pe acest Ercule primitiv sugrumând, fără să se turbure, între braț și pântec, leul încovălat ale cărui ghiare ascuțite, dar neputincioase, în deșert se înfig în peptul învingătorului. Iacă Forța. În toate cele alte reprezentări ale lui Ercule, antice sau moderne, de la zeul grec până la Milon de Crotona al lui Puget, este tot d'a-una o luptă între om și regele animalelor. Aci superioritatea omului este afară din cauză, și leul, care ve privece din față fără să se întoarcă contra răpitorului, pare că a pierdut până și instinctul apărării și al libertății.

Ce mirare pentru noi când vedem aceste sfărâmături monstruoase și cugetăm la dezvoltarea societăților antice! Acești Erculi de câte douăzeci de picioare nu erau de cât un detaliu neînsemnat pe monumentele asiatiche. Călugărul Martian spune că în China este un munte tăiat în formă de statuă de o mărime atât de prodigioasă, în cât îi se poate discerne nasul și ochii de la o distanță de mai multe mile. Vedem aci realizată ideea lui Stasicrat care voia să facă din muntele Atos statua lui Alexandru, ținând în mână o cetate de șecize mii de oameni. Palatul Carnac, la Teba, de unde avem obeliscul de Luxor, era precedat de o alee cu trei mii de sfinși în granit, lungi fie-care de cincizeci de picioare, și o sută douăzeci de oameni se aședau ușor pe culmea capitolurilor colonelilor cari încă stau în picioare la Carnac.

În lumea primitivă, forța era cea d'ăutei virtute, precum la Romani curagiul, *virtus*, era virtutea cea mai excelentă. Greci mai inteliginți și mai frumoși, adoptară nu forța care resulta din mărire, greutate și tăria musculară, ci forța care resultă din adresa și proporția elegantă a staturii. Castor și Polus sunt exemple.

La națiile citate, arta nu a ajuns a treia epocă, perfecția: de aceea în resumatul acesta răpede, nu ne vom opri la istoria lor incompletă. În Grecia, din contră, arta a aruncat o strelăcare care și acum luminează lumea, — pentru că Greci erau frumoși și iubeau formoseța.

Desprețuim arta cu reson când arta cade și se vulgariază, pentru că atunci devine periculoasă. Dar arta este sublimă și morală, atât cât este interpretarea inteligentă a formei umane în timpi sei diverși și în semnificarea sa. Greci avu prețuri pentru formosețe, precum pentru virtute și poezie. Într'un Stat bine constituit, perfecționatul plastic al bărbatilor și femeilor trebuie să fie una din cele mai neadoromite vegherii a politicei. Formoseța fizică și formoseța morală se acordă ordinarmente

într-o armonie nerecusabilă. Nu vedem nici un lanț cu peptul deschis, bine modelat; nici un scelerat cu o frunte nobilă; nici un egoist cu o formosă și magnetică privire. Una din marile nefericirile societăților moderne, este nepăsarea lor pentru calitățile corporale. Sănătatea speciei, forța ei, inteligența ei, poezia și fericirea ei sunt profund afectate; formoseții și virtuții le place să n.ergă împreună. Ceea ce ție nu este un parados, ci o veritate istorică. Studiați epocile mari ale civilizației, veți afla tot-d'a-una și pretutinderea formoseții glorificată ca un titlu pentru supremația socială ca și inteligența și virtutea; și ca prin o prevedere divină și sublimă, forte rar vedem aceste calități izolate. Alcibiade, cel mai formos dintre greci, a fost unul dintre cei mai mari omeni politici ai Greciei. Grecia a lăsat nu numai monuminte superbe de arte, dar încă cap d'opere de poezie și cugetare. Pentru această trecem răpede peste Egipteni, Asiri și cele alte popore orientale. Cercetările ce am făcut asupra monumintelor lor tin mai mult de arhiologie de cât de artă. Numai în Grecia se pôte studia cu o manieră profundă istoria artei și a revoluțiilor seie. Ceea ce vom face după ce vom arunca o ochire asupra artei Etruscilor.

Gr. H. Grădeanu.

POEȚI GERMANI

ORIGINA POESIEI GERMANE. — NIEBELUNGEN. — KLOPSTOCK. — VILAND. — HERDER. — BURGER. — SCHILLER. — GOETHE.

Ar fi o erore d'a crede că literatura germană astă-dîi atât de briliantă, atât de avută în nume mari, se urcă ca un lanț neîntrerupt pînă la vechia poezie al cărei caracter îl cousevă, pînă la vechia poezie a Nordului. Ahea după mai mulți seculi de imitații străine sau inspirații originale slabe și incolore, poezia germană a constituat acea formosă scólă al cărei înteful mallestru a fost Klopstock, și care, cu tôte că declină dela Goethe și Schiller, n'a încetat însă d'a produce. Adevărata glorie literară a Germaniei datésă numai dela cea din urmă jumătate a secolului al XVIII-lea. Urcându-ne mai sus, nu aflăm de cât o singură oporă, poema *Nibelungen*, demnă d'a ne ațita viul interes.

Nainte de apariția acestei imense epopee, care apăru către timpul lui Frideric I supra-

numit Barbă roșie, nu putem culege de cât noții incerte despre aței poeți germani. Operile cele mai vechi și mai însemnate despre cari ne mai amintim sunt scrise în limba gotică; dar această limba încetă curând d'a fi usitată și fuse înlocuită de limba franceză, limba Francilor cari au coprins Galia sub Merovingianii. Cea din urmă a fost vorbită și în Franția pînă la Carol-magnu, care a încercat s'o ridice din desuetudinea în care începuse să cadă, în Germania mai cu semnă. El a pus chiar să facă o culegere de legende și cantece originale în această limbă; dar nu a mai fost usitată generalmente, și, ca latina, nu a pășit dincolo de pragul cursurilor și monastirilor. Limba sasonă sau germană basă plăcea mai mult poporului, și cele d'antefiu poezii adeverat originale din Germania au fost scrise în limba sasonă.

Succesul acestora a fost atăta, în cât Carol-magnu s'a speriat. Aceste cantece, tôte întipărite de patriotismul și mitologia vechilor popore ale Nordului, făcêu un mare obstacol progreselor dominației seie și religiei cristiane pe care el voia să le-o impună. De aceea cantecele acestea fură sever persecutate după cucerire, și mai cu semnă acelea pe cari aceste popore le întonau pe mommentul rudelor.

Acestă prescripție a durat încă chîar după căderea imperiului Carol-magnu, pentru că ecclesiastici se temêu și de influința ideilor superstițioase cari domuiau în aceste cantece, pe cari ei le numiau *poezii diabolice* (*carmina diabolica*). În cursul mai multor secolii numai versurile latine au fost dar permise și incurăgiate: așa în cât poporele nu luau parte din inspirațiile mari ale poeziei.

Ahea în epoca crucadelor versurile reapar în limba vulgară. Aflăm atuncea o periódă analógă cu a trubadurilor din Franția, și acele poememe compuse pentru curți și casteluri nu mai ajungêu la popor, care de atuncea începu să și albă poeți și naratori seii inculți, dintre cari numai Hans Sachs, cismarul, și a lăsat un nume celebru.

Nu scim îndestul cum trebuie să clasăm poema *Nibelungen* (*Cartea eroilor*), al cărei autorii sunt necunoscuți, dar care, versificată către al XIV-lea secol, se urcă mult mai departe

pentru ceea ce concerne invenția. Se întâmplă același lucru ca și cu *romanele* cavaleriei din ciclul lui Artus și din ciclul lui Carol magnu, cari au fost refăcute și retraduse din secol în secol, fără ca să se poată indica lămurit sorgința și epoca compoziției lor.

Poema *Nibelungen* se raportează asemenea la întâile timpuri semi-fabuloase ale cavaleriei. Subiectul acestei poeme nu este mai puțin mare de cât al *Iliadei*, cu care atât de des au comparat-o. Pictura și sculptura germană trag și astăzi din recitele acestei poeme cele mai frumoase inspirații și simțimentul unității naționale se călește mereu într'ansa cu orgoliu.

Minnesingeri sau maestri cântăreți au perfecționat poezia cavalerescă, și au ajuns chiar s'o popularizeze cât a fos cu puțință, prin resorgințele și sfortele instituției lor semi-religioase, semi-feodale. Acești companioni, cei mai mulți săraci, dar cu nascere ilustră, ca și trubaduri din Franca, strebătău castelele și cetățile, și luptău 'naintea tuturor în serbătorile publice, ca poeți din vechime.

Dialectul suab predomină în operele lor; limba e mîle și dulce, foarte adaptată la subiectele lor cavaleresci, galante și une-ori satirice. Nu putem da just data decadinței acestei poezii, care n'a făcut nici un nume să strelicească, nici ne-a lăsat măcar un monument demn de amintire.

Dela Reformă, imaginația Germanilor s'a întors cu totul către ideile teologice și filosofice, în cât poezia n'a mai avut destul loc. Pentru Luter nu era bună de cât să rime cantece religioase. Altminterea, traducerea Bibliei se ucise dialectul suab. Luter a creat noa limbă germană, cea din zilele noastre; Norul a triumfat contra Sudului; și vechile corde ne mai putând vibra, a trebuit a pune altele noi.

Puțin câte puțin poezia lirică s'a uălțat sub o altă formă, dar mult timp nu a fost de cât un palid ecom al celor alte literaturi. Mathisson, Ramler, Blumauer și Rabener satiristul, au intonat unul după altul cantece epice, lirice și didactice; Gleim compunea fabule; Opitz, Goltched și Bodmer strelescesc asemenea într'această scolă semi-francesă din secolul al XVIII-lea.

Klopstock începe o era noă, deschide, precum

am jîs, seria poeților moderni. Ca versificator, el a încercat să creeze o noă lirică în modul Grecilor, fără rimă, dar cu ritmul vechi; nu s'a mulțumit numai cu invenția esametruului, a mers mai departe și a compus în această formă un mare numer de poezii; dar această reformă a fost puțin gustată. Mai fericit în cugetări de cât în formă, el a dat poeziei moderne o inspirație tot de o dată religioasă și originală, « făcând-o să atingă, după espresia lui Schlegel, cu o mână la cristianism și cu alta la mitologia Nordului, ca la cele două elemente principale ale oricărei poezii europene moderne ». De aceea impresia ce a produs în Germania apariția *Mesiadei* (1) a fost prodigioasă; în istoria literară a tuturor popoarelor aflăm puține exemple despre un succes atât de strelicut; era unul din acele opere în cari fie-care afla realizate toate dorințele se, toate speranțele în literatură, și care punea la scolă pe toți scriitorii unui secol. Nimic n'a lipsit triumfătorului, nici chiar insultele sclavilor; toate coterile, toate scolile literare, ale căror principe și poetică erau total resturnate de acest succes, cad cu furie asupra junelui student care apară de o dată întâul și chiar unicul poet al Germaniei. Dar, în sinul acestei glorii, Klopstock nu avea cu ce să trăiască, și fuse sfortat să priimescă propunerea unuia din rudele lui, numit Weiss, d'a se ocupa cu educația filoror acestuia. Plecă la acesta în Lagensalza, și, acolo se aprinse de o pasie neferice pentru sora amicului seî Schmieđ. Această fată, pe care în poeziele lui o numesce Faun, onora pe poet ca pe un deū, însă refusă cu stăruință de a 'i da mână. Atuncea Klopstock cădu într'o melancolie care dură mult timp; însă, prin studiile literare și căletoirile se se vindecă atât de bine în cât, la 1754, se căsători cu Margarita Moller, una din admiratoarele lui cele mai infocate.

Aceasta fuse cea mai frumoasă epocă a vieții se; termină cele dece cantece din *Mesiada*, și compuse cele mai frumoase ode; dar de la mórtea soției se, întâmplată în anul 1758, și care 'l-a sdrobotit de tot, el nu mai reafă inspirațiile tinereții; mai târziu se entusiasma pentru întâile timpuri ale Revoluției franceze,

(1) Klopstock, 'nainte d'a termina poema, a publicat cele d'ântelă cantece. *Nota redacției.*

și compuse un mare număr de ode politice, în urma cărora 'i s'a dat titlul de cetățen frances.

Dar doamna Teroref îl indignă adânc, precum se vede din oda lui la *Charlotte Corday*: bătrînul poet plînge amar cele din urmă iluzii pentru cari sufletul 'i se desceptase, și pe cari tot secura lui Robespierre le-a isbit de mörte.

Klopstock, născut la 1724 în moustirea Guedlimburg, a murit în Hamburg la 1803, după ce a fost martur la cele mai multe din triumfurile lui Goethe și Schiller, în literatura pe care o înălțase și preparase el öre-cum pentru un avânt mai sublim. El era, ca Wieland și Goethe, membru al Institutului din Franca.

Wieland, Herder, Lessing, Hoethy, urmează mai mult sau mai puțin pe Klopstock în calea ce el le-a deschis. Herder a compus un *Cid* epic și liric, Wieland a creat pe *Oberon* după gustul poemelor italiene din evul mediu. Dar toți acești autori refuză d'a adopta versificația lui Klopstock; rima triumfă în toate părțile: Stolberg, traducătorul lui Homer și creatorul unui nou stil în genul iambic, precedă pe Burger de la care începe faza cea mai importantă a noii poezii lirice. Acesta mai ales produce în poezie analiza intimă, și viața lui era demnă d'a 'l inspira. Rupënd de tot cu genul didactic, admirativ, și de imitație greacă sau latină, el cutesă a 'și cânta propriile lui simțimente, impresii, viața, amoruri. Acestea 'i au oferit un continut aliment și contraste fără număr. După ce a petrecut junețea în risipă, Burger, deja celebru, a cugetat să se însöre; a propus unei fete pe care credea că o iubesce; însă, chfar în ziua maritagiului, a rețut pentru änteia öra pe cumnata lui Molly, atuncea în etate de șapte-spre-öce ani, și involuntar a strigat!

— Ah! nefericit ce sînt, m'am încelat!

Töte cäntecele lui dar sunt adresate către Molly care și ea era înamorată perdută de Burger cel însurat.

Morala nu avu nimic de öis contra acestei simpatii, căci Molly era virtuoasă; dar se întimplă că soția poetului muri, și, după unele suposiții, de o mörte voluntară, pentru a ceda inima lui Burger, Mollyei, sora ei.

Ei se cäsătoriră și viețuiră fericiți, cu töte că erau prea săraci, și de aci dateș cäntecele de libertate, cäntecele de bucurie ale lui Burger. Dar vai! Molly muri de nascere, și poetul nostru cădu în desperare. Rätäci dela un loc la altul, täränd cu el maladia peptului, când o väduvă din Francfort, care se öicea înamorată de poeziile lui, îi făcu propoziții de maritagiü prin scris. Väduva fiind avută, Burger priimi; dar un an după al treilea maritagiü, el se divorță și fugi singur să caute mörtea și un loc lângă draga lui Molly. Ast-fel a fost Burger, care în adevăr avea deja un model în Hotely, profesor de diferite limbö; el este cel d'änteiu care a știut să adö tonul natural al cäntecelor populare. Burger, mort în 1794, a läsat cäntece, balade, legende, epigrame, și mai cu sémă celebra lui baladă *Lenora* care a apărut în 1772, doi ani 'nainte de änteul seü maritagiü.

Schiller este unul dintre cei änteiu din familia poetilor creatori. Celebru în Franca prin dramele lui mai cu sémă, ca poet liric este mai puțin cunoscut; dar în Germania poezia lui este populară.

Jean-Frideric Schiller s'a născut la 1759 în Marbach, mic oraș din Suabia; tatăl seü care era gädinarul ducelui de Wurtemberg, 'i-a dat ce-va studii, pînă cändu ducele 'l-a luat sub protecția lui, și, făcëndu' să învețe puțină medicină, 'l-a numit la doă-öeci ani, ca grație singulară, hirurg al regimentului seü de gränadirii. Dar junele Schiller, care avea puțin gust pentru această carieră, avea însă prea mult, din contra, pentru teatru, compuse în acel timp änteia lui operă, *Brigandii*, care a fost jucată la Manheim cu mare succes. Protectorul seü însă nu se minună nici de cum, ba 'i ordonă să termine cu teatrul, dacă vea să nu 'i pördă protecția. Severitatea ducelui merse pînă acolo în cât îl lipsi cât-va timp de libertate. Acel care a scris *Brigandii*, a trebuit să sufere mai mult de cât ori-care pentru o asemenea pedepsă; de aceea profită și el de cea änteiu ocazie pentru a fugi, și, din acel moment, literatura fuse singurul seü meöiu de esistență. El se stabilii la Manheim și compuse mai multe bucăți de teatru cari, la etatea de doă-öeci și patru ani, îl

puse în întâlel rang al scriitorilor din patria lui. Din această epocă (1783) dates întâile lui poesii cari au fost universal admirate și 'l-au câștigat un formos loc lângă Goethe pe care, în acest gen, nu 'l-a întrecut : ceea ce nu pot înțelege acei cari 'l citesc în traducții ; într'acestea, Schiller este mai brilant, are mai mult dintr'al seú ; dar grația, naivitatea, farmecul versificației, încep ceea ce traducțiile nu pot exprima, far imitațiile și mai puțin.

Schiller a publicat, la 1790, *Istoria resbelului de treizeci ani*, care este unul dintre cele mai formose monumente istorice produse de Germani. În 1792 reputația lui era dejă europeană, și Adunarea Națională îi acordă titlul de cetățen francez ; recompensă pentru atuncea banală, dar care avu o fericită influință căci, dacă este adeverat cum s'a dis, el a compus tragedia *Ióna d'Arc* ca tribut de recunoștință către noa lui patrie. În cele din urmă timpurile ale vieții seale, a publicat un mare numer de traducții, după esemplul lui Goethe, și a murit terminând o versie literală din *Fedra*.

Era în etate de patruzeci și cinci ani, și a cădút victima unor friguri catarale pe cari le agravase lucrările lui neîncetate. Întrebându'l, câte va minute 'nainte de mórte, cum se simțea, el response :

— Tot mai liniștit.

Și espiră !

Acésta fu în 9 Maiu 1805 ; mórtea lui causă un doliu universal, și cu atât mai profund cu cât ea era neacceptată, și suvenirea sublimelor lui opere era încă o speranță. Corpul lui a fost stremutat în urmă în mormântul regilor : o asemenea distingere nu adaogă nimic la gloria lui, dar onoră țera și pe principele cari 'l au decernat-o.

Schiller este autorul ale cărui poesii atât lirice cât și dramatice au fost mai răspândite în Germania. Schiller însă este tot d'a-una dramatic, chiar în poesile lui cele mai liuce, și, pentru că Kant a avut o mare influință asupra poesiei lui, el a compus mai multe poeme filosofice și didactice, precum *Resignația*, etc. Apoi este descriptiv și tot d'a-una orator mare. Retică jocă un mare rol atât în poesile cât și în dramele lui. Poesile lui Schiller au fost

poporale 'nainte d'a le lui Goethe ; căci simțimentul libertății și al progresului politic însoțesce pe Schiller pină și în cântecele lui de amor, pină și în odele și baladele lui. Goethe vine și formă cu Schiller cel mai mare contrast literar ce a existat vre-o dată între doi poeți. Goethe se servesce numai de forme grece pentru a exprima, și nu admite de cât o paintă plastică pentru cântul liric. Poesile lui diverse sunt ca nisce statuele, arabescuri, portrete, bas-reliefuri, existând de sine-le, într'o formă absolută cu totul separată de poet. *Este un artist care crează și nu o mamă* ; opera nu sémână nici cum cu maestrul ei, căci maestrul vrea să rămână indiferent pentru ori-ce și nu vrea de cât să dăgrăvescă. Dați'l o legendă, un amor, un ânger, un diavol, un copil, o flóre, el le va da o formă plastică, o espresie pură și greacă, într'un mod admirabil ; dar dintr'ensul nu este nimic aci : personalitatea lui nu există de cât în roman ; dar, îndată ce se pune a face versuri, el își pune vestimentul de architect, pictor și statuar, lucrând în liniște, fără să se trudescă mult și să se abandone ca Schiller, care, pentru fiecare linie, perdeea o picătură din sângele seú. Goethe însă, prin această formă artistică, a plăcut aristocrației din Germania, pentru care s'a și provocat o reacție care mai târziu 'l-a detronat în opinia publică. Adevurul este că sunt mulți germani cari nu cunosc nici un cânt de Goethe, pe când toți îmveța recita pe Schiller.

Gérard de Nerval.

DIMITRIE COSACOVICI

Destinul unor ómenii, aleși de cer, este a nasce, a viețui și a muri pentru o idee mare. Unul dintre acestia este și repausatul Dimitrie Cosacovici. Într'ensul se personifică : ideea Românismului dela Pind. El a fost propagatorul și apărătorul cel mai neadormit al acestei idei. 'Și-a consacrat viața întrégă și, în ani bătrineții, tot creșând că n'a făcut îndestul pentru frați seii dela Pind, le-a lăsat și averea.

Acest apostol al Românismlului s'a născut la Minciu (Meşova). Tatăl său anume Pascal (Circu era preot. In etate de 12 ani a venit la Pesta spre a-şi face cariera sub îngrigirea unchiului său Cosacovicî. Acesta încântat de fericitele dispoziţii ale nepotului pentru înveţtură, l-a trimis la scôla. Pe atunci ea în scôlele din Pesta nu se înveţa mare lucru : aşa că după trei ani, copilul Pindului s'a creşut în stare d'a înveţa singur şi a numai fi sarcină unchiului. Orele pe cari comerţul nu 'i-le ocupa, el le consacra studiului aşa în cât la etatea de douăzeci ani scia limba latină, grécă vechie şi noă, turcă, francesă, italiană, germană, ugară, bulgară, rusă şi română. Una din ocupaţiile lui favorite, era studiul comparat al limbilor. Avea noţiî esacte chiar şi despre formaţia cuvintelor din Sanscrita.

Spiritul său avid de sciinţă îl făcea să caute cunoştinţa celor înveţaţi. Devenise bun amic cu Bofagi (autorul gramaticelor macedone tipărită în Viena la 1813), Rosa, Gojdu, fratele Mitropolitului Ştaguna, celebrităţi savante ale timpului. Luptele bisericeşti din Pesta între Greci şi Români, lupte la cari asista, desceptară într'ensul simţimentul românismlului.

Intr'acesta unchiul său muri fără să 'i lase nimic alt de cât numele. Pentru junele nostru care nu are altă avuţie de cât 26 ani, viaţa este nesuferită în Pesta. Unguri, Germani, Slavi şi Greci, toţi se ridic contra Românilor; probă despre această este mulţimea de opusule în contra lor ce au eşit în timpul acela. Dorul d'a respira un aer mai Romănesc îl munciea. Părintele fraţilor Opreni, din Craiova, care cunoscea pe junele Cosacovicî, venind în Pesta, află despre mórtea unicului rėgim al acestui june şi suferinţele Românilor, şi îi dîse :

« Şi noi în ţera noastră suferim amar de greci. Înşă hai, slăcăule, la noi, că tot este mai bine de cât aci. »

Şi peste câte-va zile junele Cosacovicî respira aerul Romănesc pe ţermi Dămboviţei. In dată după promulgarea Regulamentului organicî, începând formarea armatei Romăne, el intra în armată cu dreptul de nobil. Străin, sărac, fără nici un proteitor, numai prin zelul şi meritul său, ajunse în rangul de *căpitan*, *lucru mare pe atunci* ! Era iubit de toţi boferi cari se aflau în armată, Bibesci, Cămpinenu, Filipesci, Mănescu. Am auzit pe mulţi dicend că era cel mai brav şi mai inteligent oficer din armată. Principele Alesandru Ghica simpatisa foarte mult cu densus ; încurajat de această simpatie, a prezentat în secret principelui un memor asupra Românilor de peste Dunăre. Acesta 'i dîse să se înţeleagă cu Mihail Ghica. Junele român aurelian tresări de bucurie, creşënd că

o raşă de înviare pôte luci peste pămēntul fraţilor sei. Se incela mărinosos june : nu scia că dorul lui este raşă, iar acel dela cari începuse a spera erau nori. Vorbi multe şi cu foc primului Ministru, atuncea Mihail Ghica ; dar aceasta în cele din urmă îi dîse : « Nu este timpul acuma să ne ocupăm de asemenea lucruri ! Nu veđi că suntem amerindaţi chiar noi ? »

Principele Bibescu înlocuind în tron pe Alesandru Ghica, voi să trimiţă în Rusia mai mulţi dintre boferi militari pe lângă cari însemnase şi pe Cosacovicî, ca să studie arta militară. Fiul Pindului când afla de această favore princiară, el care nu suferia nici cum Moscovitismul, strigă indignat : « Ce să caut în Rusia ? Să înveţ eu pe Ruşi ? Nici o dată ! » şi refusă. Din această cauşă fuse sforţat să Iesă la pensie.

Din acel timp Cosacovicî se consacră apostolatului său. Incepu a propaga cu ardore Romănilor dela Carpaţi, dorul Romănilor dela Pind, dor de viaţă şi lumină ! A învoat concursul mai multora din compatrioţi sei, şi nu află intr'ensu de cât amorţelă şi scepticism.

În cele din urmă a făcut un apel publicat în gazeta Dîmboviţa, după care DD. Goga fraţi, Zisu Sidere, Niculescu, Ticopolu, 'i au promis că 'i vor sustine şi vor suferi împreună toate pericolele. Peste doi ani au reuşit să formeze Comitetul Macedono-Român. Apoi după stăruinţele DD. Negri, Bolintinenu şi V. Urechie, coloni lui Aurelian veđură pentru ántefa órá d'schidēndu-se în văile lor patru scôle unde se înveţa *cartea romănescă* iar în Bucuresci se înfiinţă internatul Macedono-român.

Din locuinţa lui retrasă pe Dēlul Spirei, patriotul dela Pind vegia ca o bătrînă sentinelă mişcarea şi progresul românismlului între fraţi sei. Casa lui era locul de întălnire al acestora, şi fie-care aurelian noū venit în ţeră afla intr'ensul un sincer mentor.

Dacă bătrînul nostru se indigna une-ori de ce-va era când diarele romăne, din nedibăcie sau inoranţă, scăpau cuvinte cari atingēu demnitatea Romănilor dela Pind. Dar fiţi siguri că nu scăpa nici unul din diarele cari pecătuiau, fără un respuns public din partea lui Cosacovicî.

Guvēnul numindul în anul trecut, între membri Societăţei Academice, el îşi dăte demisia : căci de cât-va timp îi perise vederea.

Când viaţa era mai dulce bătrînului Cosacovicî : căci visul de aur al inimii se începuse a se implini, mórtea cumpilă îl curmă zilele într'un mod tragic. Ce mână omucidă a smuls din mijlocul nostru sufletul verde al acestui bătrîn apostol ? Sau fatala întâmplare ? Dar credem că Justiţia umană, năiutea justiţiei divine, va resbuna sânta lui cenuşă !

Gr. H. Graudea.

TESTAMENT

I

Necunoscând ora morței mele, pină când sînt sãnãtos și cu mintea întregã, decid cã, dupã încetarea mea din viațã, averea mea mișcãtoare și nemișcãtoare, care constã în : . . . . .

(Aci aratã obligațiile (patru) a cãror sumã totalã este una sutã opt mii noã sute șapte-deci și șese lei, «108976».)

Și în casele mele ce le posed în Dãlu Spirea, Calea Spirea No. 45, și din strada Cocoreșcu No. 2, care sã se vinduã, și bani sã se adauge în suma totalã de mai sus; acestã avere, ñic, sã se împãrțescã în modul urmãtor :

(Aci aratã cãt sã dea pentru suflet.)

II

Iarã cea-l-altã avere, sã remainã pentru eternitate (ñic eternitate pentru cã doresc ca Romãnia sã existe cãt lumea), statului Român, ca din venitul acestui capital sã se înființede și sã se susținã una scõlã Romãnescã, în Macedonia, Epiru sau Tesalia, unde va fi mãr mare necesitate, care scõlã va purta numele de Scõla Romanã.

În acea scõla se va preda gratis în limba Romãnã, Gramatica, Aritmetica, Istoria Romãnã, Geografia Elementarã și Contabilitate.

Fiind însă mic venitul anual al acestui capital, rog pe Domnul Professore, care va fi la acea scõlã, sã se mulțumescã cu un apunțament anual de lei romãnesci actuali 8000 opt mii, din care sã se plãtescã și localul scõlei. Iar cu restul venitului sã se întreținã pe tot anul elevi sãraci Romãni din acea scõlã.

Domnul professore va fi obligat a trimite pe tot anul la Ministeriul Instrucțiunii Publice din Romãnia registru legalizat de comuna unde se va afla scõla : despre numerul discipulilor și studiile ce au fãcut în limba Romãnã.

Rog umilmințe pe toți DD. profesori Romãni precum și cei de gintã latinã, aflați în capitala Romãniei, de a supravegĩa sã se esecute ad-literam paragraful acesta, și, dorind ca scõla acestã sã devinã o scõlã demnã de Națiunea Romãnã, fac un apel ferbinte la tãte inimile adeverat Romãne, sã vinã în ajutorul ei ca sã prospere, dupã dorința fie-cãruia Romãn.

Acest paragraf sã se publice pe tot anul, într'unul, din ñiarele cele mai însemnate din capitala Romãniei, plãtindu-se și costul tiparului.

III

Venitul din anul d'ãnteuș al acestui capital, destinat pentru scõlã, sã se întrebuințede pen-

tru tipãrirea cãrților didactice trebuincãse la acea scõlã în dialectul de din-colo de Dunãre cãt se pãte mai apropiat de dialectul din Romãnia liberã, ca din ce în ce sã se formeđe o limbã cultã pentru toți Romãni.

IV

Îmormentarea mea sã fie cãt de simplã la adormitoriul Mateiș Basarab sau Belu, a cãria spese sã nu trecã mai mult de cãt 10 gailbeni austriaci și pe pãtra mea mormentalã sã se sculpe : «Aci repausã remanentele unu Român Aurelian.»

V

Rog umilmințe pe Domni Ion Brãtãniu, General Christian Tell, Vasiliu Alexandrescu Urechã, Zisu Sideri și Iordachle Goga sã binevolascã a esecuta acest al meu Testament.

Bucuresci, 1867 Maiu 27.

(Urmeã legalizarea Tribunalului civil Ilfov Secția III.)

Subsris Dimitrie Cosacovicu.

IDEILE RELIGIOSE ÎN LITERATURA
CONTIMPURANĂ.

Nu este moralã solidã și legitimã de cãt aceea care se rãqimã pe un fundament religios. Legea datoriei nu 'și aflã de cãt în Dumnezeu principul și finele seũ, sorgintea și sancțiã sa. Ea descinde din cer și se urcã tot în cer.

Pentru a judeca un sistem de moralã, este prin urmare necesar sã scim din ce idee religioasă porcede; pentru ca sã aprețim tendințele morale ale unei literaturi, este util ca sã cercetãm mai ñnteuș cari 'i au fost tendințele religiose.

În adevær nu putem cere unei literaturi, ușorã prin natura ei, o profesie de credințã explicitã; în adevær ar fi ridicul sã cãutãm în romane și drame un sistem de teodicee. Dar ceea ce se permite cel puțin este a întreba acestã literaturã cari 'sunt ideile din cari ea se inspirã, credințe cãtre cari ea inclinã; ceea ce se permite este a cãuta sã ne dãm seama, cu mai multã sau mai puținã precizie, de ceea ce ea cugetã în privința acestor mari cestii cari su impun ori-cãrei creaturi inteligente, de ceea ce ea crede despre Dumnezeu, despre sufletul uman, despre destinele lui. Aci acestã cercetare este cu atât mai naturalã și este cu atât mai permisã, cu cât romanul modern 'și a dat aerul cã are mari pretenții filosofice, și, în ambiția lui novãtoare, a încercat sã reforme religia ca tãte cele alte.

Putem distinge, în literatura contimpurană, două tendințe diverse cari constituiesc oarecum două școli: școala materialistă și școala care se dăce spiritualistă.

Că materialismul astă-zi 'și a făcut școlă în literatură, este un lucru despre care multe spirite, unele superficiale sau neatenive, altele indulgente până la esces sau complice în secret, nu vor să înțelegă. Dacă ne-am oprit la apariție, am fi tentați să le dăm dreptate: în care roman, la fie-care pagină, nu se serie cu emfază, cu afectare, despre suflet și Dumnezeu, despre religie și ideal? Dar într'acestea să nu ve încredeți: sub aceste colorii de convenție, dacă ve uitați de aprăpe, veți recunoște pe inamic. Pentru s seduce mai bine vulgularul, materialismul s'a degisat după modă: șerpele vechi are pele noă.

În adevăr, acest materialism grosolan pe care părinții noștri l-au mostenit de la secolul al XVIII-lea, era o filosofie pentru tot d'a-una descreditată, pentru tot d'auna cădută în desfavor și degust. Pentru ca să l primescă nice generații al căror spirit a fost oarecum renoit și pe care l atinsese profund un suflu spiritualist și religios, a trebuit să l facă oarecare transformare; a trebuit să l învelie urechia sub ornamente ingenioase, să l ascundă natura sub apariție conveniale și nume minciunoase. Ceea ce s'a făcut cu mai multă sau mai puțină abilitate și succes.

Unii, — acestia sunt cei mai franci sau cei puțin abili, — s'au limitat în a arunca peste fondul vechi al doctrinei un lustru de poezie și lumină de stil. Au vorbit în numele artei; au invocat formosețea ideală, puritatea formei. Dar, în realitate, sub formă ei nu ador de cât carnea; sub velul formoseței, plăcerea este unica divinitate pe care o invoc; pentru dănci cultul artei se confundă cu cultul simțurilor. Și nu voim alți marturi de cât pe ei înși: prin falsul lor lirism, prin exaltațiile lor prefăcute și fraseologia lor pretențioasă, veritatea le scapă, votul le cade din gură. Li se întimplă, în orele lor de sinceritate, a se numi înși cu adevăratul lor nume, *păgânii*, și a se lăuda că nu recunosc alți zei de cât avuții și plăcerea. «Ei, «ateu? » dăce Fortunio. Amu trei zei, aurul, «formosețea și fericirea 1). »

Mai proclam că în lume nu sunt de cât două lucruri de dorit, «femeile și bani 2)», și declar că, pentru dănci, *formosețea este același*

1) Fortunio de Th. Gantier, cap. 21. — «Fortunio este un imn formoseței, avuții, fericirii, singurele trei divinități ce recunoscem.» Prefața.

2) Mademoiselle de Mompin, tom de el, pag. 207, ediția Charpentier, 1845.

lucru cu virtutea 1). Apoi, în dușrăvelele lor, sub prețes de artă și plastică, merg până la licența lui Crebillon fiul și a lui Diderot; sub colorea fantasiei și a poeziei realiste, ei înton pentru materie un imn desfrănat.

Aceste goliciuni nerușinate, acest păgânism în artă, au avut, s'o dăcăm, puțin succes. Am fost mai mult încereniți de cât seduși de acest simțualism cinic, de aceste tablouri mai mult lubrice de cât voluptoase.

Dar un materialism s'a născut, care a fost mai abil și, grație unei prefectorie mai mare, și a urmat mai bine calea. Acesta, având ingeniositatea d'a se pleca la tendințele spiritului nou, a lepădat grosolanitatea și cinismul limbajului; a făcut mai mult: pentru a linguși gustul și ei, s'a spoit cu nu știu ce colore de religiositate proprie a încela imaginațiile.

D. Balzac, unul dintre cei d'anteii, a dat esemplu de această asocare stranie a materialismului cu un misticism mai mult sau mai puțin noros.

Cartea *Livre mystique*, aceea din operele lui unde ideile se filosofice apar mai clar, conchide în partea anteii (*Histoire de Louis Lambert*) un materialism franc și absolut 2). Treceți la a doua, care se numesc *Seraphita*: nu ată schimbă teramul; sunteți tot într'un fond de idei materialiste 3), dar aparițele nu mai sunt acelea; limbajul este de tot altul. Au și vorbindu-se de estase cari pun sufletul în comunicație cu *mundul supranatural și mundul divin*; au și rezonând rogații și imne; sunteți în purul misticism.

Rația nu pôte să prință adevărul, numai vederea interioară pôte să ni l desvele. «Dacă rația umană a secat așa curând scara forțelor se le: întinșend pe Dumnezeu pentru a și l demonastră fără să reușescă, nu este înverdat că trebe să căutăm o altă cale pentru a l cunoște? Această cale este în noi înși-ne; sciințele vōstre actuale sunt miserii lângă lucrilo de cari sunt inundați veșetori 4). »

Ces'a întimplat? Un lucru forțe simplu. Peste materialismul lui *Louis Lambert*, autorul a suprapus când bine când reu teoriile cludate

1) «Cuget că corecția formei este virtutea.» *Ibid.*

2) «În lume tôte sunt productul unei substanțe eterne, basă comună a mai multor fenomene cunoscute sub numele improprii de electricitate, căldură, lumină, fluide galvanice, magnetice, etc.» *Voința* nu este nimic de cât această substanță transformată, acest fluid concentrat în creeri animalului; asemenea cugetarea nu este de cât productul modifițiilor se le; cugetarea este o putere de tot fizică. — Louis Lambert.

3) «Invisibilul univers moral și visibilul univers fizic constituiesc una singură și aceeași materie.» — *Seraphita*.

4) *Seraphita*, cap. IV, pagina 267.

și visele fantastice ale teosofului Svecian Swedenborg. Imagini ambițioase și sece, metafore gigantesci și neînțelese, un stil aci biblic și aci *bironian*; aci entuziasmul *Illuminațiilor*, dincolo vederile imitate din Apocalips: iecă ceea ce este acest pretins misticism. În adevăr, sub această fraseologie religioasă, nu este de cât alucinatie și visuri; sub această poezie a *supranaturalului* și *divinului*, nu este de cât un întins panteism materialist.

Ne-ar fi facil să urmăim, în deca alte romane de acelaș autor, trăsura vizibilă a materialismului acesta mai mult sau mai puțin amalgamat de poezie, de știință sau de religie. Vom cita numai *Ursule Mirouët*: aci este magnetismul animal și minunile lui cari serv a înveli această filosofie tristă. Fenomenele morale nu sunt de cât fenomene magnetice; cristianismul este chiar știința magnetismului; Swedenborg și Mesmer continuesc pe Isus Crist. Minunile Evangheliei nu se esplic altminteru; misterul comunicăreii celor fideii nu este de cât transmiterea *fluidului universal* care și are *simbolul radios* în Euharistie. (1)

În pica tutulor acestor degisări cîndate, materialismul, trebuie să spunem, nu se prezintă nici el sub un aspect mai amabil. Era lăsat unui alt romancier din timpul nostru a l'orna cu colorii mai seducătoare, și, prin o concepție în adevăr noă, a l'imprima un sigil de eleganță lumescă. lăsându'i însă masca de spiritualism, manta religiei cu care tôte doctrinele, chiar cele mai pervertite, aș grige să se încerce în zilele noastre.

Autorul *Evreului rătăcitor* a simbolizat într'unul din personajele romanului cu acest nume, materialismul acesta travestit așia și oreume spiritualism. A făcut din acest personajău un tip cîndat în care se unesc epicurismul cel mai sayant și cea mai înaltă virtute, bunătatea cea mai nobilă și căutarea cea mai rafinată a plăcerilor simțuale: Domniōra de Cardoville.

«Ea punea, țice Eugène Sue, religia ei în a «cultiva, a rafina simțurile ce Dumnezeu l'a «dat. Pentru dēnsa ar fi fost o *négră* ingrati-tudine să tocēscă aceste daruri divine prin es-cese, sau să le vestejēscă prin alegeri ue-«demne....

«Formosul și uretul înlocuiau pentru dēnsa «binele și reul.....

«Într'un cuvēnt. Adriana era personificația «cea mai complectă, cea mai ideală a simțua-«lității...., nu a simțualității vulgare, înfocate, «neinteligente...., dar a acelei simțualității es-«cisă care este pentru simțuri ceea ce aticismul «este pentru spirit. (2)»

(1) *Ursule Mirouët* de Balzac, partea I.

(2) *Evreul rătăcitor* de Eug. Sue, t. II, p. 349.

«Chiar pentru acesta ca ea ținea religia sim-«turilor. că le rafina, că le venera ca o ma-«nifestație adorabilă și divină, Adriana avea «în privința simțurilor, scrupule, delicateți, «grețuri neauzite.... (1)»

Trebuie să însemnăm că Adriana de Cardoville nu este, în cartea Domnului Eug. Sue, una din acele creații cîndate cu cari se jōcă fantasia romancierilor și cari n'au alt scop de cât să amuse imaginațiile. Nu; în cugetarea autorului, caracterul acesta are o țintire filosofic; este personificația femeii ideale, femeia vi-torului. Este o teorie întrēgă, un sistem. Domniōra de Cardoville este revelatoarea și preotēsa acestei *religii* noă a materiei, care are pentru cult pe acela al simțurilor, pentru dogmă voluptatea, pentru morală rafinamintele simțua-lității escisă. Manifestație a divinității în om, *divine* prin urmare și adorabile ca autorul lor, simțurile, într'această evanghelie noă, sunt, ca să țicem bine, unicul Dumnezeu ce trebuie ve-nerat, iubit și servit. Biuele și reul devin cu-rinte fără înțeles; *formosul și uretul*, plăcerea și durerea, iecă tōtă legea.

Am țice că lângă scōla materialistă este, în literatură contimporană, o altă scōla care se numește scōla spiritualistă. Pentru a fi just, trebuie să recunoștem că această scōla, al cărei reprezentant cel mai strelucitor este George Sand, generalminte s'a inspirat de idei mai înalte, și ea cea mai mare parte din creațiile ei sunt animate de un suflet mai generos. Dar pen-tru că avea mai mult aspirații de cât credințe, tendințe de cât principii, s'a întēplat adesea că, în abaterile unei cugetări neregulate și în aprinderile unei imaginații fără frēne, a cădūt în contradicții cîndate; s'a indoit de dogmele ei proprii, a negat ceea ce afirmase, a pus fan-tasmă în loc de realități: așia în cât, dacă cer-cetăm atentiv ce este în fondul acestai spiri-tualism, aflăm ce?... Un deism așia palid și tremurând, așia plin de îndoițe și întunerice, așia nesigur de sine și obiectul seū, în cât adevera-tul seū nume, nu este spiritualismul, ci scepticismul.

Pentru exemplu, deschideți o carte, altminteru însemnată cu sigilul unui talent admirabil, și care are pretenția d'a resuma ideile filosofice și religioase din generația noastră; deschideți *Lelia*. Lelia nu este dată ca «personifi-«cația spiritualismului din aceste timpuri. (2)» A cules cuvintele filosofilor și întrebunțēsa voluntar formulele lor. Ne vom sili să aflăm diu-trēnsa simbolul noei credințe.

(1) *Id. t. VIII, cap. XXI, p. 359.*

(2) *Lelia* de George Sand Prefața din 1839.

Nu este un lucru facil. Acastă carte este plină de contrafeceri; ideile cele mai opuse se amestec, se lovesc, se combat printre nori strelucitori ai unui lirism desordonat.

Să lăsăm d'o parte fantasiile poetice cari preambulul cugetarea scriitorului dela un pol la cel alt pol al mundului moral, dela ateismul desperat la esaltațiile mistice, dela naturalismul brutal la spiritualismul cristian. (1) Să lăsăm d'o parte maledicțiile și blasfemiile, și acel orgoliu revoltat care aci provacă și insultă Providencea, și aci o negă și proclamă domnia Reului. Să vorbim numai de ceea ce atinge o formă filosofică, de ceea ce sîmănă cu o doctrină serioasă. (2)

Lelia recunoște un Dumnezeu, dar ce Dumnezeu! Nu este un Dumnezeu viu, ci un idol rece și neînduplecat, nesimțibil și orb, înfundat, cum a zis un filosof elocinte, «in adanci-mile infinitului, pe tronul deșert al eternității se se taie.» «El se află atât de sus și de departe, ședînd în gloria și surdia sa,» în cât omeni cu durerile și inegalitățile lor se șterg și dispar pentru ochi lui în micimea lor înfinită: «Tote acestea ce sunt 'naintea lui Dumnezeu? Ceea ce este 'naintea noastră diferența între firele de ierbă din livădie.»

Și Lelia adaogă: «Pentru aceea nu me rog lui Dumnezeu. Ce să'i cer? Să'mi schimbe destinul? El ar rîde de mine. Să'mi dea forță ca să lupt cu durerile mele? El a pus-o în mine, eu trebuie să me servesc de dînsa.»

Aflăm aci cuvîntul faimos al lui Rousseau: Dar cum acest cuvînt la Rousseau, în simțimentul religios, are un corectiv elocinte pe care nu'l are aci! Dacă Rousseau nu se roagă pentru a cere lui Dumnezeu ajutorul intervenirii seale directe, el se roagă însă adevărat, căci crede într'ensul și 'l adoră. «Medites, țice el, asupra ordinii universului, pentru a'l admira neîncetat, pentru a adora pe înțeleptul autor ce'l simț. Convorbesc cu dînsul, ptrund toate facultățile mele de divina lui esență; mă înduioșesc de bine-facerile lui, și bine-cuvîntes pentru darurile lui.» El se roagă cristianesce,

(1) Id., partea III-a, § 35, t. II, p. 7 și 8.

(2) «Tu țice Stenio către Lelia, care insultă pe Dumnezeu și care 'l iubești.» — «Viola, țice Lelia, a'al respins chiar pe Dumnezeu; a' urât franc ceea ce putere ne înrîpă care 'l dase, drept tot, durerea și solitudine.» — «Greșala miseriei mele, nu aciul cui s'o imput, și în revoltele acre ale spiritului meu, suferința mea cea mai mare este tot d'una d'a me teme că lipsesc un Dumnezeu pe care să'l pot insulta...» — «Il caut pentru că aș'i voi să'l sugrum, să'l blăstem și să'l țăresc.» — «Pentru ce m'ai tratat astfel, putere necunoscută a cărui mână de ser n simț înțindîndu-se asupra'mi?... Pentru ce ne-ai făcut astfel? Ce proiță trăgi tu din suferințele noastre? Ce glorie adaug ura și neantul nostru la gloria ta.» Lelia.

cînd strigă: Sorginte a justiției și adevăru-lui, Dumnezeu îndurător și bun, în încrederea mea în tine, dorința supremă a inimii mele este ca voința ta să se facă. Adăogînd pe a mea, fac ceea ce tu faci, cîștig voința ta; cred a me bucura mai 'nainte de suprema fericire care 'l este prețul. (1)»

Lelia nu înalță către Dumnezeu nici o rogație, nici un act de credință, de adorație și de amor, căci ea n'are nici amor nici credință; căci în loc d'a adora, ea blestemă; căci în fine Dumnezeu se, departe de Dumnezeu bun și îndurător pe care Rousseau il învoca cu înduioșare, nu este de cît o rece și teribilă abstracție care înghiață inima și respinge cugetarea. Ascultați cum ea il definesce.

«Me întrebî dacă ador spiritul reului? Spiritul reului și spiritul binelui este unul și acelaș spirit, este Dumnezeu. Este voința necunoscută și misterioasă care este d'asupra voințelor noastre. Binele și reul sunt distinații create de noi. Dumnezeu nu le cunoște mai mult de cît cunoște fericirea și nefericirea.» (2)

O voință necunoscută și misterioasă, iecă Dumnezeu 'naintea cărui Lelia se înclină; enigmă nepetrusă, sfîns mut ale cărui secrete nimic nu pôte smulge; un fel de sîrtă neînduplecată, un fatum antic, ale cărui legi apăs asupra-ne și ne strivesc, fără să ne fie dat a le înțelege.

Binele, reul, fantasmă ale spiritului nostru, distincții vane și arbitrar! Și aci nu este vorba numai de binele și reul fizic, de fericire și nefericire, este vorba de binele și reul absolut, de binele și reul moral. Atuncea ce este Dumnezeu vostru dacă nu o concepție monstruoasă și contradicătoare? căci a afirma într'ensul identitatea binelui și reului, a ordinei și desordinei, a justului și injustului, nu este a afirma absurdul? Nu este a abolii, conservînd cuvîntul, chiar ideea de Dumnezeu?

Dacă ne-ar trebui o probă ca să nu ne încălăm despre cugetarea fundamentală din Lelia și că această cugetare, plecată dela un Dumnezeu abstract, surd și orb, se rezolvă într'un scepticism adevărat, — această probă o aflăm în cele din urmă pagină ale cărții, un fel de epilog unde autorul are grige a'și formula ore-cum concluderea. Lelia mîre, secată de forțe inutile pentru a cuceri adevărul, sătul de încercări vane pentru a afla repaus, sdrobotită fără îndoiință, în prada desperării. Resumînd și adunînd simbolicesce într'ensă lucrările sterpe ale umanității, ea strigă: «Veritate! Veritate! ce nu te-ai aretat. Sunt de ce mi'l anî de cînd te caut, și tu ne-am aflat. Și de de ce mi'l anî,

(1) Emile, livre IV.

(2) Lelia t. I, p. 17.

« drept respuns la strigătele mele, pentru alinarea agoniei mele, aud planând pe acest pământ blăstemat, sughițul desperat al dorințelor neputincioase. (1) »

Se înțelege că teatrul care viață din acțiune, nu poate să ne dea nici un document asupra subiectului acesta : ideile religioase. Dar dacă eșim, fără să ne depărtăm mult, din sfera romanului propriu zis, ne este facil să înmulțim probele pentru demonstrația noastră. Să ni se permită a cita, ca să terminăm, numai un exemplu.

Intr-o carte care datese cam din aceeași epocă cu *Lelia*, în *Ahasverus* de D. Edgar Quinet, aflăm sub forme diferite același scepticism religios, tot de o dată dogmatic și vag, ambicios și sec. *Ahasverus*, precum se știe, este o poemă mistică în prosă, unde autorul are pretenția d'a descrie viața religioasă a umanității simbolizată în legenda Evreului rătăcitor. Un epilog care include misterul ne desvelue cugetarea filosofică a cărții. Este un dialog între Crist și Eternitate. În fundul firmamentului desert, Crist, bătrân și uscat, simte după seculi, că 'i s'ar apropiat ființului și că viața divină seacă într'ensul.

« Mai negră de cât ferea lui Pifăt, îndoi-
« la-mi umple cupa și 'mi mõe buzele. Dacă
« nu aș pune degetul în rana mea, gura 'mi
« n'ar mai ști să 'mi dîcă numele, și Crist n'ar
« mai crede în Crist.

« Ce am fost? Ce sînt? Ce voiți fi mâine?
« Verb fără viață sau viață fără Verb? Lume
« fără Dumnezeu sau Dumnezeu fără lume?
« Iară neant! Tatăl meu, mama mea, Biserica
« mea, tămăcia atîtor suflete, fost-au dar un vis?
« Ah! un vis de Dumnezeu într'un culcuș etern!
« Și acest strigăt al universului, curmat de un
« suspin atît de lung, era vocea'mi ôre care
« singură, fără cugetarea mea, gungunea în
« somnul meu? . . .

« Viață, veritate, minciună, ură, amor, fere
« și oțet amestecate în paharul meu, da, uni-
« versul, eram eu. Și eu sînt o umbră; sînt um-
« bra care trece mereu, sînt plînsul care curge
« mereu, sînt mórtea care este în agonie me-
« reu, sînt nimicul care se îndoiesc mereu de
« îndoiala lui, și neantul care se reuăcă mereu....

« Tu m'ai sdrobit, viața era în caliciul meu;
« tu 'l ai secat prea curând. »

Eternitatea : « Nu!... Venise ora... Timpi se-
« case »

Crist : « Tot s'a finit : pune-me în sepulcrul
« tatălui meu. (2) »

Vedeți cum vorbește într'acest epilog efuldat
despre o renaștere a ființei divine, despre o re-

(1) *Lelia*, part a 6-ea § 67.

(2) *Ahasverus*, epilog, p. 537—538—540 (In—8*,
1834).

junire pe care Crist o va afla în mormânt; și
autorul pare că face aluzie la nu știu care trans-
formație a ideii religioase (pagina 541). Dar
în fond ce aflăm sub această poezie germană?
Ce dogmă, ce credință se ascunde sub aceste
fantasii mistice? Ori-înt ne-am trudi spiritul,
nu am discerne, prin norii simbolului, de cât un
ateism involut de personificații vane, sau, ceea
ce este tot același lucru, un panteism fără fond
asupra căruia flotez formele fugitive. Univer-
sul nu este de cât *visul lui Dumnezeu*; Dum-
nezeu însuși nu este de cât o *umbră* care trece
și se șterge, o apariție d'o zi, o fantasmă care
se sînge pentru a renasce, și pe care la ora în-
semnată Eternitatea îl răpesc în culele man-
tiei sale.

Eug. Polton.

DEEA MEA

Pe cine să dorim mai mult din toate virgi-
nele cerului? Las fie-căruia opinia sa; însă eu
aș prefera pe acea fîă dragă a lui Deus, etern
mobilă și mereu noă, Imaginația.

Căci el a înștrătat-o cu toate capriciile voioase
ce 'și rezervase singur, și nebunatică de il de-
sfătă și pe el.

Și cînd ea merge încoronată de rose, cu
sceptrul de criu în mână, a rătăci în câmpiele
înflorite, a comanda fluturilor, și, ca o albină,
a bea roa din caliciul florilor;

Și cînd ea merge despletită și cu privirea
sombură a se agita în vînturi pe stînci, a se a-
reta ómenilor, scaldată de culorile diminiței și
ale serei, schimbătoare ca lumina lunii;—să mul-
țumim toți părintelui din cer, care ne-a dat de
soție, noă bieților muritori, pe această formoasă
și neperitoare amică!

Căci el a unit-o cu noi prin legături divine,
'i a ordonat să fie soția noastră fidelă în bu-
curie și durere și să nu ne abandone nici o
dată.

Toate cele-l-alte specii miserabile, cari locu-
esc această țără vie și fecundă, rătăcesc la in-
timplare, căutându-și nutrimentul prin plăcere-
rile grosiere și durerile amare a le unei existențe
strîmte și înclinați neîncetat sub jugul trebuin-
țelor.

Iar noă, el ne-a dat pe fia lui cea iubită;
să ne bucurăm dar și s'o tratăm ca p' o a-
manță scumpă; ea să ocupe locul de doamnă a
casei.

Și înțelepciunea, această bătrînă sócră, să 'ia
seama bine ca să nu o supere.

Cunosc și pe sora ei : mai jună, mai serioasă,
ea este amica mea liniștită.

Oh! dacă ea nu m'ar abandona iuainte de a

se stinge viața mea, ea care atâta timp m'î-a făcut totă fericirea și consolația : Speranța !

GOETHE.

REGELE NĂLUCILOR

Cine călătorește atât de târziu noaptea și pe vânt ? un tată și fiul său . un mic copil pe care 'l strânge în brațe pentru a' l scuti de umezeliță și a 'l ține cald.

« Copilul meu , ce ai de ascunși capul cu atâta teamă ? — Tată , nu vești tu pe Regele nălucilor ? . . . . Regele nălucilor cu coroană și cobilă ? — Nimic fiul meu , de cât un briu de ceta . »

— « Vin , formos copil , vin cu mine . . . . Ce jocuri plăcute vom juca împreună ! Sunt atâtea flori formose pe țermul piraelor , și , la mama , atâtea vestimente țesute cu aur . »

« Tată , tată , auți ce m'î promite încet Regele nălucilor ? — Te alină , copilul meu , te alină ; este vântul care murmură în foile uscate . »

— « Formos mic , vin cu mine ! Fetele mele te aștept deja : ele se joc și noaptea , te vor guguli , vor juca și cânta cu tine . »

« Tată , tată , vești tu pe fetele Regelui nălucilor colo unde este întunec ? — Fiul meu , ved ceea ce tu vrei să ții . . . . ved bătrinele sălcii cari sunt sure . »

— « Te iubesc , copile . Figura ta mă încântă . Vin cu mine de voie , sau te iați cu sila . »

« Tată , tată , me apucă , m'a rănit regele nălucilor ! » Tatăl se înfioră , își precipită mersul , strânge la sîn copilul care respiră greă , ajunge în fine la locuință . . . . . copilul era mort în brațele lui .

GOETHE.

ARTA POETICĂ

DUPĂ

BOILEAU ȘI HORATIU

Lasă 'ncolo numai crede c'an autor fie-com Scriind numai la versuri , spre Parnas își face drum : Dacă din ceruri nu simte darul acela secret , Și la născerea lui stăoa nu' l a format de poet .

Voi ce de periculoasă ardore ve 'nflăcărați , Ce spinosă carieră mândri vreți să alergați , Nu ve 'ncecați pentru versuri surda a ve consuma , Nică a crede că e geniū un amor d'a tot rima . D'ambiziuni neînțelepte cât puteți ve depărtați , Ca puterea , mintea voastră ne 'ncetat ve consultați .

Singură natura pōte mințile mari a crea . Ea 'ntre autori talente scie-a repărți și da : Unul făcure-amorosă pōte 'n versuri a descri , Altul prin trăsuri plăcute epigrama-a ascuți ; Unul saptele eroici trimbițând a celebra , Altul pe fluer la umbră păstorele a cânta . Sunt însă și omeni cari nu cunosc cât prețuesc , Cred că sunt un geniū mare și pe sine s'amăgesc .

Orî care sujet se scrie fie simplu or sublim , Bunul simț s'albă cu rima acordul cel mai iutim . În van pare c'unul d'alta nu se pot apropia ; Rima e sclavă și scie so supune ș'asculta ; Când scim să avem voință și 'nadius s'o căutăm , Mintea fără greutate se deprinde , ș'o aflăm . Rima la cuvnt se plăcă greutăți fără a-arăta Și 'l desvōltă ajutându' l , în loc de a' l strimțora . Dar ne 'ngrijind-o , se scolă rebelă , n'o poși ținea , Și 'n loc s'o reții , urmășă înțelesul după ea . Urmași , țineți după minte , și orî-cite laborați , Lustru , preț , tot de la densa ne'ncetat ve 'mprumutați .

Mulți împinși d'un neastemper în fuga lor aventăși , Vor să și scrie-ale lor versuri d'ale minței depărtași , În monstruoșele versuri ei cred că s'ar micșora , Când ca lumea al lor cuget ar voi a și exprima . Spuneți cugetarea voastră , galant , nalt , glumeț , ușor : Dar spuneți , cum se spune , pe 'nțelesul tutulor . După vorbe 'ngămfate nici de cum nu alergați , Cu termeni ce nu și ai locul frașele nu le 'necați . Tot spre bunul simț să cate ; dar aci ca s'ajungem Calea e alunecosă ș'anevoie ținem ; Puija de ne vom abate , în dată ne rătăcim ; Drumul Rației e unul , dintr'ensul să nu eșim .

Un autor câte-o dată , plin d'un plan ce 'ș'i-a făcut , Pînă când nu și' l degartă , nu mai tace un minut . De e palat ce 'ntilnesce , începe a 'ți 'l descri ; Și te pōrtă pretutinderi , pînă când te-o ameți ; Ică aproape e o scară , o sală mai depărtat , Să vești un balcon pe urmă ! numai aur e lucrat . Loc pe unde va nu lasă , pe jos , pe sus , peste tot , Ughluri , ferestre , plafonduri a scăpa de el nu pot . Intore la foi , intore iară , dōr d'oiu da d'un căpetăș , Ș'abia me scap în grădină asudat pînă 'n călcăș .

Fugți de stērpa-abundantă d'un asemen' autor , Nu ve 'ncăreați nici o dată d'amenunt obositor ; Orî-ce prea mult se va țice e sășios , neplăcut ; Mintea sașie de d'ensul , il aruncă în minut . Cine nu scie mesura , nici a scrie pōte scie . Peste alt reū dăm unai mare , vrënd d'un reū a ne feri : Un verș nu avea putere , și ajunge nodoros ; Eū me tem d'a țice multe și devin întunecos ; Unul n'are-atătea dresuri , dar e gol ar ajutor ; Altul , să nu se tirască , se perde de tot în nor .

Voiți publica favore după drept a merita?
 Ne'ncetat frasilе vōstre cūtați a le varia.
 Un stil ce ține tot una și ne'ncetat uniform,
 Surda la ochi ne lucesce, de el caută s'adorm.
 Puțin se cată — autori născuți a ne 'ngreua
 Cari p'an ton tot-d'a-una pare c'ar psalmodia.

Ferice care în versuri e dotat d'ac-o mister,
 Să trecă din grav în dulce, din plăcut în mai sever;
 Arta sa la cer alasă, plăcută la cititori,
 La librari e ocolită forte des de amatori.

Or-ce scrieți vedeți bine prea jos a nu ve lăsa;
 Stilul cel mai puțin nobil, își are cuviința sa.
 Când glumiți, vorbele vōstre ne'ncetat le mesurați,
 Când atingeți, fiți cu minte, singuri nu ve degradați.
 Nu'mi place de loc bufonal ce me face surizând
 Cu dispreț să cat la dēnsul, chiar talentul admirând.
 Respectați pe cititorul. Simpli și cu artă fiți,
 Stați sublimi și fără morgă, plăcuți și nedresuiți.

Aușul celor ce-ascultă a mulțumi dacă vreți,
 O ureche ce nu iartă de cadență să aveți;
 Înțelesul tot-d'a-una vorbele 'n versuri curmând,
 Să 'nsemneze un repaos, semistihbul arătând;
 Ingrigiți ca o vocală răpede într'al sen dărur,
 Alergând, p'altă vocală să nu 'mpingă nici de cum.
 Ferieți când ori-ce termin l'alegeți armonios;
 Fugiți d'al asprelor sonuri întemipin pre articos.
 Un cuget ori-cât de nobil, versul cel mai bun făcut,
 Mintei numai pot să placă când urechi-a desplăcut.

Dați-ve ideea clară, fiți în versuri lămuriiți
 Cum să ve pricepă lumea, dacă vreți a fi citiți.
 Sunt omeni confuși cu mintea, și cugetările lor
 Sunt ne'ncetat incurcate într'o desime de nor;
 Lumina minței pe dēnsi nu e 'n stare-a l'umina.
 Cată să scitiți mai 'nainte pină-a scri, a cugeta.
 După ideile nōstre tōte câte exprimăm
 Or le lămurim mai bine, or mai mult le 'ntunecăm;
 Cea ce cunoscem bine se enunță lămurit,
 Vorbele prin care-o țicem vin pe loc și nemerit.

În ori-ce scriere-a vōstră pe sine ve respectați,
 Și 'n ori-ce eșce, de sacră limba s'o considerați.
 Surda s'ut pus în mirare d'un sunet melodios,
 Dacă nu e la loc vorba, dacă e țis vițios.
 Nu se miră a mea minte de un pompos barbarism,
 Nici d'a unui vers mândrie și 'nglufatul solicism.
 Într'un cuvânt, făți limbă cel mai faimos autor
 Dică cine ori-ce-a țice, e cel mai prost scriitor.

Or-ce comandă e dată, voi în pace laborați,
 Judecată, minte puneți, răpede să n'o luați.
 Un stil, răpede și iute care curge tot rimând,
 Minte nu pre manifestă, judecată neavēnd.
 Fără-a perde stăruirea, cu încetul 'naintați;
 De miț de ori fapta vōstră, revedeți și cercetați;

Neteđiți fără 'ncetare și iar o mai neteđiți,
 Stergeți, lăsați câte-o dată, une ori adăogiți.

Puțin este într'o faptă und 'erorile domnesc,
 Când scintele și de spirit ici și colo cam lucesc.
 Tōte se cuvin să fie, să se puie l'al lor loc;
 Începutul cu finitul respundă cu-al lor miđloc.
 Arta stă 'n perfecțiunea amendamentelor de plin
 Și 'n proporția cerută părților ce se combin.
 Și cuvēntul nici o dată nu mērgă-a se depărta
 De câte vrea ca să spuie, vorbe cu svon a căta.

Pentru versurile vōstre voi de public ve sfiți?
 Critic aspru ce nu iartă voi enși-ve să ve fiți.
 Inoranța e făcută singură a s'admira;
 Amici bunți v'alegeți voă, voioși a ve censura,
 Căror să 'ncredințați tōte, el sincer depositar,
 La ori-ce defect al vōstru să ve fie adversari.
 Înaintea lor nu mergeți cu-aroganță d'autor,
 Ve 'nvețați însă-a distinge din amic p'adulător,
 Căci acesta ca să'și riđă s'arată a te-admira.
 Vreți mai bine un consiliu, de cât a ve lăuda.

Adulatorul 'ți începe dela a te-aplaudi,
 La tot versul ce aude se face a tresări,
 Pe el vorbă nu 'l 'nghimpă, tot e admirabil, sânt;
 De bucurie 'l vedeți saltă, de tinerțe plângēnd;
 El de laude 'n tot locul te încarcă bucurios,
 Nici — cum n'are adevērul ast aer impetuos.

Dar amicul de credință, riguros, ne'nduplecat,
 La defecte nici o dată nu te lasă împăcat;
 Ușurința nu'ți o iartă, fără fi și mustător,
 Versuri reu coordonate le pune la locul lor.
 Vorbele ție le mai strănge, ambițioșele emfasi,
 Înțelesul ici nu'ți place, colo vițioșele frasi.
 Construcțiua ta îi pare puțin a se 'ntunoca;
 Ast termen cu se 'nțelege, cată a 'l mai lumina.
 Ast-fel vede și corige amical însuflețit;
 Dar un autor adesea d'a sa operă uimit,
 Crede c'are și el dreptul, cuvēntul de aparat,
 Ca ori-care ce se simte 'ntr'ale sele ofensat.
 Tu 'i țici: — Versul asta 'mi pare nu pre bine exprimat.
 El. — Domnule, cu țertare! versul este minunat.
 — Termenul acesta 'mi pare cam rece și cam pompos.
 Eu 'l aș sterge. — Cu țertare! asta 'l locul mai frumos,
 — Astă frasă nu pre'mi place. — E minune! ce-al să
 țici? »
 Ast-fel e 'nțestat la tōte, să nu' l dregi ca să nu' l scrii,
 Dacă 'n scrizul se v'or vorbă 'ți a părut a te 'nghimpa.
 El de asta, d'asta numai nici de cum n'o va schimba,
 Dar când vine și 'ți arată că' l place-a fi criticat,
 Că estî domn p'ale lui versuri și el ție închinat,
 S'unde 'ți place poți a sterge, poți s'adaogi unde vrei,
 Poți corige ori și unde, voie n'ai ca să'ți mai cei.
 Dar aste vorbe frumoșe ce veni a 'ți înșira
 Sunt o cursă să te prinđă să' l așuși a 'ți recita.

Și îndată mi te lasă, și votos de musa sa,
Merge ca să-și cate secul simțitor a l' lăuda;
Și mi'l află numa 'ndată: căci și 'n secol admirator
E fertil al nost. u secul, tot ca 'n seci autori.

Ion Heliade Rădulescu.

CAVALERUL TOGGENBURG

(DUPĂ SCHILLER)

MĂRIEI SELE CAROL I

Τῆ ἡμέτερα
Ἐξ τῶν ἠμετέρων

— Ritter! inima mi 'ți ofere
Tinerete de suror;
Altă dragoste nu mi cere,
Căci imi face mare dor.
Vino placid, căci imi place,
Du-te 'n pace, me dilet;
Plânsul ochilor ce tace
Nici de cum nu l' înțeleg.

Elpicepe, mut cu dorul,
Sângeră determinat,
Arde-o strînge 'n pept cu-amutul,
Și pe cal e aventurat.
Toți vasali își adună,
Toți Elveți sei din drept;
La mormântul sânt detună,
Toți cu crucea p'al lor pept.

Fapte-acolo valorose
Desvöltă eroi creștina,
Colfuri, pene onduloșe
Inspăimintă Saracina.
Toggenburg pörtă omorul,
Terorea la Musulman. —
Dar, în inima lui dorul
E mai mare dup'un an.

L-a suferit, dar 'l apasă;
Nu 'l mai pöte suporta;
Arme, câmp, glorie lasă
Spre-ale sele-a se 'nturna.
Și p'a Mărei und' amară
Vede-un vas vele 'ntindënd,
Se 'nbarcă spre scumpa fără
Unde-e viața ș'al lui gând.

Ajungënd la castel, bate
Înfocatul pelegrin...
Va! ca fulger îl strebate
Responsul d'amarurî plin;
«Este-a cerului mirésă
«Accea ce cauți tu;
«Ierî fu șioa cea alésă
«Nunta ei când se făcu.»

Abandonă, nu-și mai vede
Al părinților focar;
Armele nu-și mai revele
Nici fidelul armăsar.
Dela Toggenburg apune
Jos spre văi necunoscut;
Peste membri nobili pune
Vestmënt aspru, reu țeant.

O colibă izolată
Își clădi 'n preglurul ei,
D'unde closterul s'arată
Pintre frunzele de tei.
Aștepta de diminetă
Pin' l'al söröelul apus
Cu speranța mută 'n față,
Și cu sufletul sei dus.

Către closter sus din vale
Ore 'ntrege 'n sus căta
Spre ferestra scumpei sale,
Pin' ferestr'a resuna,
Pină când el s'o mai vađa,
Pină ce chipu'i venia
Ca d'un angel dulce rađa
Jos spre vale-a se pleca.

Și 'n dulcea lui reverie
Adormla pré consolat,
Așteptând cu bucurie
Al țălor reversat.
Stete astfel zile multe,
Ani întregi tot aștepta
Atentiv ca să asculte
Or ferestr'a resuna,

Or dilecta să-și mai vađa,
Or chipu'i a s'arăta,
Ca d'un angel dulce rađa
Jos spre vale-a sepleca.
Astfel într'o diminetă
Era mort tot așteptând
Cu palorea morți 'n față
Spre ferestră căutând

I. Heliade Rădulescu.

BIBLIOTECA DE LECTURĂ

PENTRU

JUNIMEA DE AMRELE-SEXE

de

I. M. RIURENU.

Cugetat-a cine-va la necesitatea unei ase-
menea bibliotecii pentru copii, o bibliotecă unde
aceste inteliginți, încă nedesvoltate dar pure,

să afe exemple cari să întărescă în sufletele lor principiile morale, să desvolte în spiritul lor voluptatea citirei? Cunoaştem unul care a eugetat serios şi acela este autorul acestei bibliotecii. Suntem datorii a mulţumi din toată inima Domnului Riarénu pentru că, fără indemnul şi concursul nimerii, se silese a umplea această lacună însemnată în sfera Educaţiei Române.

— Cărţi pentru copii! . . . facil lucru! — vor şice minţile uşore.

— Nu sunt facile, ci foarte dificile! — le respunde bătrîna Pedagogie.

Este facil a scri pentru minţile cõpte : dacã suntem domni pe ideile şi pana noastră. Dar această condiţie nu ajunge când voim a scri pentru acele inteliginţi cari, ca florile primã-verei, acum abea se desvolt la lumina raţiei. Pentru a fi înţeleşi de dênsele, trebuie să descindem în nivelul lor, să posedãm ţesetura ideilor lor, să ne punem în punctul lor de vedere. Altminterea orî-ce am scri pentru aceste fiinţe fragile, ar avea un rezultat fatal; în loc de a produce un bine, ar produce cel mai mare reu; în loc d'a nutri facultăţile acestora, le-ar tortura, le-ar abate din mecanismul lor natural.

Iecã pentru ce toţi aceia în mâinile cărora este încredinţată educaţia, cultura generaţiilor din légân, sunt atât de scrupuloşi pentru cărţile destinate scopului acesta. Iecã pentru ce Francia care posedã atâtã scriitori însemnaţi, alergã mai tot-d'a-una de imprumutã din tesaurul literaturii pedagogice al Germaniei. Când este vorba de cărţi cari sunt destinate copiilor, evită pe cât póte a usita cărţi asupra cărora experienţa nu s'a pronunţat, şi alergã tot-d'a-una la cele cunoscutre.

Domnul Riarénu, bărbat esperimentat şi competiute prin poziţia sa, a sciut acest mare adevre. De aceea s'a nmulţumit a copia autori cei mai însemnaţi în genul acesta, ca Schmidt, Andersen, etc. şi nu s'a aventurat în compunerii noi. A sciut că este foarte difi-il a ţese intriga unor asemenea sujete, este foarte difi-cil a se identifica cu impresia ce încercã facultăţile unui copil în faţa unui şir de fapte diverse. — Acestã modestie a Domnului Riarénu este cea mai mare probã despre bunetatea Bibliotecii D-sele. În adevre, alegerea şujetelor, prelucrarea şi localisarea lor, stilul şi limba cu care sunt scrise, eleganţa şi ingrigirea tiparului (cea ce nu este puţin lucru pentru cărţile de acest gen), nu las nimic de dorit.

Şi când scim ce atenţie minuţiosã, ce trudã mare, ce sacrificii de timp, reclam aceste scrieri, — ne întristãm când cugetãm la puşina importanţã ce mulţimea o sã acorde acestor scrieri. Sã credem că ingratitudinea va încununa sudõrea Domnului Riarénu? Am crede dacã

nu ar fi pãrinţi cari să se intereseze de educaţia fiilor lor. Nu credem că va fi un pãrinte care, sciind de fiinţa acestei Bibliotecii, nu o va pune în mânele copilului seã.

Din această Bibliotecã pinã acum s'au publicat următoarele :

Datoriile Copiilor către Pãrinţi lor,
Ajunul Nuscerii Domnului,
Família Chreştinã, — Copila Mutã, —
Rosele roşii şi albe, — Pescarul,
Privighiõrca, — Teodora sau Copilul
perdut.

Mielul, — Licuriciul.
Incul gãsit, — Bani de Aramã, — In-
cendiul.

Rosariul, — Musca,
Franklin, Opere alese.
Moralã în Faptã sau bune exemple.
Vocabular de Moralã sau bune-consiliuri.
Ne plângem că facultăţile românului sunt lenese. Iecã un remediũ pentru vindecarea acestui reu : să deprindem copii de micu cu citirea cărţilor bune şi folositoare; această citire le va activa facultăţile; şi deprindere d'a citi, cine scie cât de mult va contribui la dezvoltarea literaturii, sciinţelor şi moralului!

Gr. H. Graudea.

STEFAN CEL TÈNER-VODA

I.

Stefan cel tÈner era fiul lui Bogdan şi nepot lui Stefan cel mare. El se urcã pe tronul Moldovei, încã june, îndatã dupã mõrtea pãrintelui seũ Bogdan. Cronicari vechii îl descriu la începutul domniei cu colorii strelucitoare. Curagiũ, patriotism, mãrinimie, erau calitãţile principale ce l-au distins. În timp de pace, şi condus de bãtrÈnul Haşman Arbore care îl crescuse, el versa bine-facerile unei educaţiunii ingrigite asupra ţerei sele. În timp de rebel, braţul seũ era tot atât de putinte ca braţul moşiiului seũ.

El se însurã dupã o mare invingere ce purtã la Coroba — asupra lui Albu-Sultan ce preda ţera cu mulţime de Tãtãri. Ostirile Tãtare furã risipite şi Sultantul lor scãpã rãnit la cap.

Tõtã Moldova recunoscu meritele sele şi îl adorã.

Lucru neînţeles! Stefan cel tÈner se schimbã mai în urmã.

Cea mai lesne din tõte artele este arta de a guverna, cri ce vor şice doctorii politici. Tõtã

arta consistă a merge pe cale foră cotiturii : a fi leal.

Stefan cel tîner nu făcu ast-fel. După ce avu ocaziunea să cunoscă mai multe rînduri de oameni ce-l incongiurau, după ce fuse mai de multe ori încelat în speranțele sele, își făcu o idee de lume, o idee tristă neapărat. Stefan luă drept lume ceta curtesanilor sei și dîse în sine : « Trebuie să cărmuesc alt-fel sau trebuie să perđ tronul. »

El începu să asculte pîrile. Acesta era destul.

« Cutare voiesce să te perđă ! » Îi dîcea uni din curtesani și Domnitorul suridea.

A doa și alți îi repeta același lucru — Domnitorul începea să se gîndesc. Acesta era în toate dîlele, și Stefan începe să cređă, să urască, să medite proiecte de resbunare, și aceste pîri erau îndreptate contra celor mai credincioși, mai apropiați, mai influinți amici ai Domnului.

Cele mai d'anteo, mai vii, mai generale a-usațiunii fură neapărat contra celui mai aprópe de dînsul, acela care îl crescuse, care îl lumina cu consiliul sei, care făcea totu, vornicul Arbore.

« Cât va trăi acest om, — își dîceau curtesani invidioși, gîndindu-se la Arbore, — noi nu vom fi nimic ! » Și gîndindu-se ast-fel îl atacă din toate părțile, îl piraă indirect la Domnitor.

Intr'o di, unul din cei mai aprópe, spuse Domnitorului că Șerpe Postelnicu care a ridicat capul de cât-va timp, în toate serele se duce la Hatmanul Arbore.

— « Ce cređi tu la credința lui Arbore ? întrebă Domnitorul pe un alt curtesan.

— « Cred că este credincios ție Dómnne. Eú nu ascult câte se dîce în lume de acest om.... »

— « Dar lumea ce dîce ?

— « Lumea dîce multe, uni spun că umbliă cu Turci în taină ca să pue Domn țerei pe fiul sei Teodor.

Stefan devine gînditor.

— Lumea îl are bine ?

— Unde ese pe cale, toți se scóliă înaintea lui, toți îl laudă.. cei mai bătrîni spun că li se pare că ved pe Stefan cel mare.

Domnitorul se posomori și numai dîse nimic.

În altă di, Stefan cel tîner ședea de vorbă cu câți-va junii boieri, toți soți de petrecere care mai de care mai renumit prin fapte galante. Ei spuneau Domnitorului întimplările lor de tot felul și Stefan îi admira.

Veni vorba asupra lui Teodor și Nichită, feciori lui Arbore.

— Sciți una, le dîse Domnitorul, am visat astă-nópte un vis reú. Am visat pe acest Teodor că ședea pe tron și tatá-seu sta la drépta lui.

— Măria Ta viseși visuri ciudate dîse unul.

— Visuri ce viseși Arburesci ! dîse altul.

— Visuri despre cari vorbesce tótă țera ! dîse un al treilea.

— Dumneđu să me lerte, dîse altul, dar acesti Arburesci, tare au redicat capul ; nu le mai ajungî la nas cu stremurarea de patru boi ! Când este Teodor, e nevoie mare.

— Nu e de mirare, dîse altul, să'i intre în cap și Domnia ! dar 'mi e témă să nu pață ca pescele ce se aruncă pe cárligul undiței și rămâne spîndurat de cárlig.

Stefan ridea la toate acestea.

Atunci intră vornicul de Joseni Petre Cărăbă.

— Ce vei, vornice ? îl întrebă Domnitorul.

— M. Ta ? respuse el. Șerpe Postelnicul, acela ce ridicase capul a fugit astă nópte la Leși. Se dîce că a plecat din casa lui Arbore Hatmanul, și că avea cărți de la acesta ; dar eú nu pocîu spune cu incredințare.

— Nu este chip încă să'l prinđă pe cale ?

— M. Ta eri la 20 Martiu a trecut hotarul.

— Bine, vornice ; ne rămân cei ce'l-au ajutat să fugă.

Toți juni boeri se sculară să plece.

— Temerile vóstre, le dîse Domnitorul, aú să se implinescă.

— Ascultă, Cărăbă ! Am fost prea bun pentru moldoveni . . și veđi tu, ast-fel sunt ómeni : de estú bun, și se urc în cap, gîndind că estú slab... ; dar acum am să le fărám capetele ca la șerpí. Ceta în cari avém mai multă credință, aceia m'aú încelat ! Am să fac movili din capetele boierilor, precum altă dată la Coroba am făcut din capetele tatarilor.

— Fie voia M. Tele !

— Máne am masă mare. Spune Dómuel și

vătafului de curte să chîmă pe Arbore și pe cei doi coconî, ai sei, să mănca la curte.

Domnitorul se ținu de vorbă. A doa și era masă mare la curte. Boeri începură să vie unul câte unul, cu femeile lor. Poporul se aduna pe la porți.

— Boeri se duc la masă, ȳicea uni.

— Le dă măncare Ștefănică vodă, ca să-î fimpace și să-l lase să despăie țera! ȳicea altul.

— « Acastă țera a fost tot de jaf! striga altul.

— « N'a fugit în deșert Postelnicul Șerpe! mai ȳise o voce.

— Bine ȳici, strigă unul. Scii de ce a fugit la Leși acest postelnic?

Mai mulți se adunară împregiurul aceluia ce se părea că scie multe și îl asculta. Iar el ȳise;

— Ce este nu este bine. Ștefan vodă o să ne răpuie capetele la toți și va începe cu cei mari. El a ȳis acastă și a jurat pe sânti împărați să nu móră creștin de nu o va face. Iar Șerpe postelnicul sciind de ȳise ca acestea, s'a dos să și scape capul la Leși.

— « Iar la Leși, iar la streini, iar la dășmani țerei, ȳise unul inaintând prin mulțime. Toți se uitară la dășnul, dar el trecu și intri în curte.

— « Toader! ȳise unul. Toader al Hatmanului Arbore.

— « Acela ține cu țera, ȳise unul.

— « Ce domn bun ar fi fost acela.

— « Să strigăm : să trăiască Toader, ȳise unul.

— « Să strigăm ! să strigăm !

— « Să trăiască Toader! Să trăiască Arboresci! strigă mulțimea, și mulțimea nu se îndoa că aceste strigăte sunt atâtea cuțite ce au să lovască pe Arboresci. Aceste strigăte resunară pină în palat.

Doi inși deschise o ferăstră și ascultară, apoi o reînchiseră căci timpul era rece. Era Ștefan cel tēner și vornicul Cărăbăț.

— « Ai auzit, Cărăbăț? întrebă Domnul.

— « Nu mai am ce ȳice, respunse acesta.

Sala era splendidă, masa întinsă, meseni așezați, o musică suna la ferestrele sălei arii le-

șesci. În capul mesei ședea Domnul, cu boeri, în cel-alt cap ședea Dăma cu damele. Domnul părea cufundat în gānduri. Teodor perdut între cei alți boeri, din timp în timp arunca câte o căutătură ascunsă și infocată asupra Dămei. Iar acastă din urmă, întălbind ochi lui, îi lăsa pe taler, jumetate muiați în lacrimi. Un cunoscător ar fi ghicit îndată un simțiment curat ce gemea în secret în inima lor. Hatmanul Arbore încă nu era voșos. Ôșpeți cei-alți semănau mai mult chîamați la un ospet de inmormântare.

Ast-fel trecu timpul pină ce se curmă masa.

— « Versați vin, păhărnice! strigă Domnul.

Și paharnicele versară vin în pahare. Dăma ceru voie și se sculă de la masă cu cele-alte dame. Bărbați remaseră singuri.

— Din tôte bunurile vieței, urmă Domnitorul, numai unul este ce-va de dășnul, acela dea bea, de a se îmbeta, căci face de uși acastă lume pecătăsă și încelătore. Te face de uși pe cei ce se fac prietini în față și în dos umblu să te ucigă. Te face de uși Leși și Turci la care uni din boeri umblu să me vină. Turnați vin, bea, arhon Hatmane Arbore, căci vinul spală cugetul și de multe ori ne dă tărie în lucruri grele ce avem a încerca....

De la un timp încôce Ștefan cel tēner căguse în acastă patimă degradătore. Cei mai mulți o sciau, dar acastă nu opri pe toți meseni să tremure auzind borbele Domnitorului.

— « Ôre ne-a adus aici ca să ne ucigă? ȳicea unul la urechia altuia, ce însemneț aceste vorbe?

— « Mi se pare că le indreptedă Hatmanului Arbore, ȳise altul.

« Dar acela, ce 'i-a făcut? este nevinovat. Ori pentru că 'l-a aduat după strade, 'l-a crescut și 'l-a făcut domn, îi aruncă pe cap paharul cu trădări?

— Nu e de mirare.

— Să bem, ȳise Domnitorul, viața este scurtă. Astăzi suntem adunați, voșoi; mâne, mórtea lovesce și ôșpeți rewân mai puțin; astăzi e rēndul unuia, mâne al altuia.

Meseni erau nevoiți să bea. Beția lor ținu pină la meșul noștei. Atunci toți bărbați trecură în sala unde se aflău femeile.

Dar la un timp se observase că Toader se sculase de la masă și nu se vedea de cât după ce toți mesenii intrară în sala cea mare. Unde a fost? Iocă ce voim a areta.

Toader se strecură în sala damelor, de aci alunecă la spatele Dómnăi.

— De ce ești trist? îl întrebă Dómnua, cât ai ședut la masă, nu ai ădis un cuvânt.

— Și cum aș putea să fiu voios, Dómnă? Stefan-vodă se gândește cu reu asupra mea, cine scie dacă în câte-va zile nu voi fi sugrumat în vre o monăstire....

— Tac! cu ast-fel de prevestiri!

— Ai dreptul, Dómnă, nu se cade un bărbat ca mine să se gândească de zile rele. Noi suntem făcuți pentru nevoi; dar cel puțin lasă să vorbescă inima mea. Viața acesta 'mă este o povară aspră, me apasă de când ești femeea altuia! . . 'mă ai fost dragă când erai fată, am trăit cu gândul să'mă fi soție. Tată-mea a voit să fi soția lui Stefan, m'am supus voinței lui; dar cu ce pret? cu prețul de a suferi toată viața. Voi să mor.

— Tac, Toadere! . ai milă de mine.

— Ai dreptul . . sînt reu . . mă iubesc pe mine însu'mă mai mult de cât pe ceea ce iubesc, căci ar trebui să sufer și să tac, să mor și să tac. .

La aceste vorbe oșpeții inecară sala.

Domnitorul se nevoia să fie voios și amabil cu toți. El ședea în sală câte-va minute, apoi se retrase în apartamentul său.

Oșpeții erau încă în sală.

Un fecior din casă șopti Hatmanului Arbore.

— Te chiamă M. Sa Vodă.

Hatmanul eși.

Dómnua singură băgă de seamă și tremură.

Hatmanul luase ordin de la Domnitor să meargă la Hârleu să cerceteze cauza unei pretenții rescóle a arestanților. El plecă chfar în noaptea oșpețului. Vornicul Cărăbăț îl dete o gardă de onóre, dar care avea instrucțiuni secrete. Pe de altă parte, purcesea el însu'și și ajunsese în Hârleu cu două ore înaintea lui Arbore.

Hatmanul abia ajunsese după cale și se grăbi

să viziteze închisorile. Plecă cu doi joseni după densusul. Porțile'i se deschiseră răpede și răpede se închiseră după densusul.

Atunci Cărăbăț 'i se aretă și îi duse :

— Hatman Arbore! prinși ce s'au rescutat, ești numai tu. De ai multe pecate, rogă-te la Dumneșeu să le stergă din cartea vieții tele : căci, frate, aici îți vor rămănea ósele.

La aceste vorbe Hatmanul Arbore săltă umeri.

— Ca să me ucigă, nu era nevoie de atăta chibletuială de gândire. Dar află un lucru, vornice Cărăbăț. Astă-ăi me voi perde eu, mâne va veni la capul teú. Stefan are să se facă tiran, am crescut puful de năpărcă în sinul meu și eu cată să fiu cel ántelú mușrat.

El duse aceste vorbe cu nepăsare, apoi urmă :

— Suuteți gata?

Sângele rece al lui Arbore înspăimintă pe Cărăbăț.

Un cordon roșu împregiurul gâtului lui Arbore. Nici un gemet mai mult, nici o murmură. Inchisórea sorbi suspinele lui Arbore și páușentul acoperi corpul seú.

Câte-va zile trecură.

Dómnua era în cămăra sa. Ea era cea mai frumoasă femeie din timpul seú; páru'i castaniu strâns împregiurul capului, se resfrângea în valurii voluptóse pe gâtul ei alb și rotund. Ochi seú negri și languroși, inotaă în lacrimi.

— Nu seú pentru ce am o presimțire tristă? duse ea, ah! aș voi să plâng!

Nu terminase aceste cuvinte când Toader apară înaintea ei.

— Toader! strigă Dómnua. Aici? Ce ved? Plângi? tu plângi!. Dumneșeule! dar presimțirea mea era adevărată! . .

— Dómnă! duse Toader, eu care nu am tremurat nică odată înaintea nenorocirilor, eu care nică odată nu am versat o lacrimă, acum plâng ca un coșil slab. Tată meú numai este. Stefan vodă 'l-a ucis prin violenție la Hârleu.

— Dumneșeule! strigă ea, este cu puțință! .

— Adevărat!

— Nu, nu, Toadere, te înceli, nu se póte.

Toader se inecă de plâns și ascunse fața în mâni.

— Îmi voi răbuna, strigă el.

Dărnă devenia palidă, un cutremur coperise corpul ei delicat.

— Toadere, duse ea, scapă-ți viața : cuțitul care a lovit pe tată-teu, este cuțit mișeloz, și mișelozia va face să lovască și pe fiul seî, temându-se de răbunare. Fugă îndată, în altă țară.. și astăptă.

— Să fug ? Nică odată nu am fugit din 'naintea morții; voi muri sau îmi voi răbuna!

— O fugă, fugă îndată !. nu voi să mor ! Toadere, nu voi să mor !.

Țicând aceste vorbe, Dărnă căduse la piclă-rele lui, îl luase mâna și o uda cu lacrimile ei.

— Nu vrei să mor ! ai dîș ?.

— Scapă-ți viața ! nu voi să mor !. Sau de vei muri, voi muri și eu !.

— Mario, me iubesci ? O Dumnezeuule, am trăit să aud aceste vorbe bine-făcătoare !. Simțire cerescă ! Ți durerosă și dulce a vieții mele ! o vis înflorit în care ângeri lăgăna sufletele imbetate de fericire ! Mario, te iubesc !. dar vorbele sunt slabe, nu pot nimic.

— Fugă îi repetă ! Dărnă, strângându-i mâna la sinul ei. Toader cătă să plece.

— De voi muri, adu-ți aminte de mine, duse Toader, și dispăru pe ușa pe care intrase.

În ziua când Toader se introduse în camera Dărnei, în apartamentul Domnitorului, vornicul Cărabăț priimise ordin de la Ștefan să ucigă pe fiul lui Arbore. Dărnă ghicise cănd șicea că cuțitul ce a ucis pe Arbore este laș și ast-fel va lovi în curând și pe fiul lui. Uciderea acestor doi boeri cătă să se facă în ziua aceea. Ast-fel îndată ce Toader se întornă acasă, fose arestat el și frate seî Nichita : garda îi duse la temniță.

Amici lor înțelesesă și sculară lume multă ca să mērgă să spargă închisărea.

Mai multe miș de ômeni se presintară la porțile temniței, cu strigări furioșe și selbatice. Atuncă se deschise o ușă și se aruncară asupra mulțimei două capete tăfate : capetele lui Toader și Nichita.

La această vedere, mulțimea se înfloră. În prima furie fărâmă porțile închisărei și liberă

pe toți prinși, apoi luă cele două corpuri și le duse la mitropolie.

Ast-fel se stinse această familie, dar drama nu se curmă încă.

Căte-va zile trecură. Moldoveni începură să uite aceste ucideri. Era însă un suflet care nu le putea uita, și care dîseses în sine : « Eu îl voi răbuna. » Acest suflet era Dărnă lui Ștefan cel tēner.

Ea dîse și se puse îndată să mediteze o răbunare crudă. Ea iubea țera sea, și țera era cădută ; iubea libertățile țerei, și libertățile țerei erau perdate ; iubea pe Toader, și Toader era mort. Tot ce iubea căduse sub loviturile aceluiași om. În cea d'ânteuă zi, ea avu o lungă convorbire cu Mitropolitul. De atuncă boeri se aduna la Mitropolie în toate nopțile. Cătitori înțeleg că era vorba de resturnarea Domnului.

Ștefan vodă nu dormea. El scia tot ce se petrecea în aceale adunări. În ziua de 7 Septembrie anul 1792, acesti boeri se duseră la curtea Domnăscă să cēră socotēlă despre mărtea Arboreșcilor.

Iecă cum vorbi Costea pārcălabul.

« Dărnă ! pe Arboreșcă ai ucis fără vină, pe urmă pe cel doi fiș ai seî fără vină, și că nică nu 'ai dat judecătēi. Măne va veni rîndul nostru. Dărnă ! mult s'a pornit sufletul teū « către cele rele ! și țera prin noi cere ție socotēlă de faptele tele. »

La aceste vorbe Ștefan îngălbeni, o furie turbată îl coprinse și era să o exprime, când miș de vocă ce resuna pe stradă : *dreptate ! dreptate !* îl făcură să se gāndescă la pericol.

— Poporul strigă dreptate, duse Domnul, voi încă o cereți, vom face dreptate, dar acesti ômeni nu mai sunt . . . . voiți să fiu drept de aici înainte ?

Costea pārcălabul, Ivașcu logofetul, Sima vîstierul, respunseră, « Acēsta vrem, Dărnă ! »

— Acēsta se pōte dîse Ștefan.

Boeri, mulțumiți de această promisiune, se retrase pe la casele lor.

Dar Ștefan cel tēner se decise să lovască cu mărte pe toți căți îl umiliră. El îi lășă două zile în pace. A treia zi dete ordin ostașilor seî

să'y ucigă pe la casele lor fără veste. Ostași îi călcă; uni înțelegând ce îi astéptă, scăpară prin fugă și trecură în Ungaria; alți în Lehia. Costea părcălabul, Ivașcu logofetul, Sima vistiierul nu putură să fugă. Câte trei cădură sub cuțitul ucigătorilor în mijlocul familiilor lor.

După acésta Stefan cel tēner deveni și mai crud, țera tótă începu să tremure.

El cercă să înturne atențiunea Moldovenilor către streinî. Ast-fel făcu cu Sigismund regele Poloniei un tractat de alianță defensivă contra Tătarilor. Se sculă cu arme împotriva Radului-vodă din țera Muntenescă; îi predă o parte din țeră și încheiă tractat de pace cu acest Domn.

Dar tóte acestea nu putură să împace ura poporului, Dómna Maria ea însăși și nu renunțase la planul seú de resbuare. Ea trecu trei ani aprópe retrasă în palatul seú, în lacrimi și în rugăciune.

Era pe la anul 7035, într'o séră de 14 Ianuariú. Stefan vodă se puse la masă. El luase datina a se imbета după ospet. Ast-fel era când trimise să chîlame pe Dómna Maria la densul. Dómna era la rugăciune. Ea primi vestea cu nepăsare. Se scólă și trece în sala de mîncare unde Domnitorul era încă la masă. Ea se presintă cu sfială. Stefan îndată ce o vedu, îi dete ordin să ședă la masă; ordinul se execută.

— Dómna, îi dișe el, de mult timp trăiesci ca o călugăriță!.... de vrei să fii volósă, fă ca mine, bea!.....

— Dómne, scii că nu pocfú să te ascult într-u acésta.

— Cată să bei, să închinî cu mine, Dómna. A pune sub piclóre pe dușmani mei!

Dómna întinse o cupă, Stefan o umplu cu vin.

— Să péră toți cei ce imi vor reul!

— Să fie cum voiesci, Dómne!

Astă dată Dómna Maria propuse un toast, astă dată ea însăși și versă vinul în cupe.

— În sănătatea ta, Dómne! Să te părăsesci de ucideri!

La aceste vorbe, Stefan sórbe vinul și îi aruncă cupa față și o rănesce, sângele cură. Dómna se șterge cu batista, fără să dică o vorbă.

— Să mori! strigă Domnitorul.

— Ia séma la Măria Ta! dișe Dómna.

Intr'acést moment Stefan simți o durere te-

ribilă în stomah; un foc sfășiiilor îi coprinse îndată toți membri seí. Voi să tragă sabia, și cădu în genuchî.

— Mori! ca să scape țera! îi strigă Dómna. — Stefan muri în dureri sfășietóre.

Atunci Dómna puse mîna pe inima lui, era înghețată.

— Teodore! Teodore! te-am resbunat.

Boeri opozițiunei cu mitropolitul în cap, intrară în sală.

— Iecă! le dișe Dómna. Eú 'l-am ucis!

D. Bolintinenú.

Amice! Am gustat din faguri de miere al *Albinei Pindului*, și fiind-că: *Noblesse oblige.* îi permit și eú la rândul meú doă figuri de cêrá, represintând p'un Romeo și p'o Juliettă din Secolul XIX. Ași fi putut să le daú chîar acest titlu, dar atunci n'ași fi fost un profanator de lucruri sante p..

Primesce, Amice, etc. etc.

Th. Șerbănescu.

DOI FERICIȚI

Sinul nopței se deschide
Sermanului muncitor,
Cărufa cu drag suride
Un somu dulce 'ntreinător.

Rađe albe, argintate
De la lună se cobor
Iar umbrele 'nspăimântato
Se trag din 'naintea lor.

Ast-fel, ca nisce Copile
Timide ce se sfiesc, —
Umbrele după movile,
După arbori se 'ndosesc.

Este ora 'ncântătoare
De amor și de mister,
Când iubește ori-ce fiore,
Când visează steoa 'n Cer.

Printre ramuri se strecură
Un zefir desmerdător,
Frunda mișcă, se 'nfióră —
De ce? .. dacă nu d'amor!

Apele sclipind în nopțe,
Ca cărări lungi de cristal,
Légănă cu a lor șópte
Forile ce dorm pe mal.

Din cel crâng o păserică
Varsă cântecul pe vânt;
Din tot locul se ridică
Un murmur, un glas, un cânt!

E o noapte de acele
Plină totă de mister,
D'amor, de șoapte, de stele,
Din pământ și pină 'n Cer!

Intr'un kiosk, int'o grădină,
P'acest timp încântător,
Doă suflete suspină,
Doă inimă c'un amor.

Este ea frumoasă, jună,
Iar el tēner, iubitor,
Și își povestesc la lună
Tote visurile lor.

« Cum iubesc, el îi țice,
P'a sa viață apunend,
Fericitul neferice
Pus în față c'un morment;

« Ast-fel te iubesc pe tine
Căci alt-fel nu pot trăi;
A mea viață, al meu bine
Tu ai fost și tu vei fi!... »

Și dicend aste cuvinte
C'un glas ce părea un cânt,
O stringea la sin ferbinte
Și ulta că'i pe pământ.

« Te iubesc, precum iubesc
Gura mea ardend p'a ta ... »
Și pe când așa 'i vorbesec
Mii de sărutări ea 'i da.

Timpul vine și se duce
Ca un val neadormit.
Ce le pasă! Viața 'i dulce
Când iubesc și ești iubit.

Rețemați umer de umer,
Ei privesc trecend în sbor
Césurile fără numer,
Făr' alt scop viața lor. —

Însă, musa mea, tăcere!
Destul, destul 'i ai cântat;
Sfară-mă 'i lira de durere...
Feriți ad căscat!

Și dor e-o noapte d'acele
Plină totă de mister,
D'amor, de șoapte, de stele.
Din pământ și pină 'n Cer!
Th. Șerbănescu.

UN STRIGAT

O durere infernală
Va! consumă viața mea:
Suferința'mi e mortală
Și nu'l chip să scap de ea.

În durerea mea păgână
D'ași putea o clipă, eă
Ași lua pământu 'n mână
Ș'ași sverli în Dumnezeu!
Th. Șerbănescu.

PĂSERARUL

(Idilă din Bion)

Un prun armat cu lațe în nisele richițele,
Vegia cu nerăbdare să prină păserice,
Amorul pe acolo s'arată lui plăcut. —
Acest vênat îi pare cludat, necunoscut.
Întinde lațu 'ndată pe brațda înverdită;
Nerăbdător așteptă pe pradă, o iuvită.
Alături păserica voltasă al ei sbor,
Revine, truce, rîde de micul vênător.

Ei supărat, îndată fărămă lațe, tote,
La un hătriu se duce și 'i spune cum nu pôte
Să prină păserica ce vede el sburând.
Bătrînu-atunci surise, și, capul cletinând;
— « Eă o cunosc, îi țise. S' o prină tu umbli ôre? »
« Fugă d'astă păserică cu răpeși ariplôre,
« Cu dênsa fericirea nu pôte locui!
« Ea fuge de la tine, nu cată a 'ți vorbi;
« Dar fă-te om în vērștă, și 'ndată se va puue
« Pe fruntea ta robită, pe sînal teă de june. »

D. Bolintîneșu.

SITUAȚIA FINANCIARĂ A TURCIEI

Situația Europenă oferă un întreg complicat din care nu putem desface o parte fără riscul d'a ne încela asupra celei alte. Vorbind despre politica de mărîre a Prusiei, este ôre cu putîntă să nu cugetăm la réjimul ce acéstă putere cugetă să obțină de la Rusia? Căt pentru Rusia, fiecare scie cu ce atenție, cu ce priviri de lăcomie, ea urmăresce actele, greșalele, alianțele Turciei cu scopul d'a pune odată mâna pe ocașia oportună și a face un nou pas către împlinirea

faimosului testament al lui Petru cel Mare, adică : Constantinopolul Rușilor.

Dacă cestia Lusemburgului va aduce resbelul, vom vedea îndată și cestia Orientului deschizându-se. Și atunci va izbucni un conflict atât de mare, în cât nu vedem limpede unde se va opri, cari'i vor fi actori, scopul ce fie-care din ei va urmări pentru contul său propriu. Urmarea încurcăturai va depinde mai cu sémă de obstaculele ce vor întilni proiectelor ambițioșe.

Acastă aprețiație conjecturală ocupă pe ómeni de Stat și pentru cât îl privește, guvernul Engles a prescris de mai mulți ani primilor secretari ai legațiilor sele din străinătate să facă studii complete asupra situației administrative, economice și financiare a țerilor respective unde sunt în misie. Dintre acestea a rezultat o serie de rapórtre însemnate pe cari guvernul engles le dá publicității, și din cari *Daily News* reproduce obicinuít. Domnul Baron, mai înainte primul secretar al Legației britanice la Brusel, a făcut asupra Belgiei un raport care a fost recunoscut atuncea ca un travaliu de un fòrte mare interes. Chlămat, în urma trimiterii acestui travaliu, la postul de primul secretar al legației britanice la Constantinopol, primi de la guvernul său misia d'a studia situația financiară a Turciei. Din acest travaliu *Daily News* dá un resumat pe care îl reproducem.

Capacitatea guvernului turc d'a întâmpina forțele străine și domestice cari amenințá existența sa depinde, într'un mare grad, de sórgințele pecuniare ce are în dispoziția sa, și o mare parte din datoria străină turcă este datorită la creditorii englesi.

Unul din primele acte ale lordului Stanley, la arcare sa la Foriegn-Office a fost d'a ordona D-lui Baron, secretarul Ambasadei de la Constantinople, să facă o dare de sémă asupra acestui sujet, și rezultatul a treí luni de investigații stăruitoare a fost presintat într'un raport cu semnătura acestui gentleman și data din 11 feurar 1867.

D. Baron precedăraportul său de o referință la dificultatea d'a obține cunoscința comectă și esactă a documentelor oficiale, sau semnă-minte sincere, de orí-ce maniere ar fi, de la personagele oficiale familiarisate cu acest sujet. Susținut de autoritatea lordului Lyons, el s'a adresat la marșe vizir și la ministrul financelor, și a primit asigurări fără limită despre ajutorul acestor înalți agenți; dar în cele din urmă a fost obligat să redigeđe raportul fără să fi primit nici un respuns la cestiile sele. Este aci o plângere familiară pe care am audít-o și la comisari aceia cari au fost trimiși în Turcia la 1861 cu o misie analógă. În

necađul tutalor dificultăților, D. Baron a reușit să acumuleđe o mare sumă de informații pe cari le presintă sub o formă convenită sujetului.

S'a đis adesea că datoria națională a Turciei și are origina din timpul celui din urmă resbel deu Rusia. Nu era nici o datorie națională consoliată 'naintea acestei epoci. Statul cu tóte acestea datorca sume marf. mai cu sémă la capitaliști indigeni, sub o formă de anuități cari se ridicau în 1846 aprópe la treí spre-đece milioane livre sterlinge, și în 1854 ajunsese la cifra de două-đeci și două milioane (500 milioane de franci).

Istoria defitelor turcesci incepe cu domnia lui Soliman Magnificul, epocă de când tesaurul s'a luptat mereu cu deficiturile anuale.

Tablonul următor arătă începutul și desvoltarea datoriei naționale consolidată a Turciei, imprumul de 6 p. s. din 1854 fiind cel d'anteiú pe care guvernul Otoman l-a contractat în străinătate.

IMPRUMUT	TAXA ÎNTE- RESULUI	TAXA EMISIEI	INSCRIS		CAPITAL NOMINAL		REMĂNE A AMORTIȘI
			liv. st.	liv. st.	liv. st.	liv. st.	
1854	6	80	3,000,000	395,400	2,604,600		
1855	4	102 1/2%	5,000,000	394,900	4,605,100		
1858	6	85	5,000,000	419,600	4,580,400		
1860	6	62 1/2%	2,037,320	141,100	1,896,220		
1862	6	68	8,000,000	642,900	7,357,100		
1863	6	72	6,000,000	217,000	5,683,000		
1864	6	68	2,000,000	86,500	1,913,500		
1865	6	66	6,000,000	73,000	5,927,000		
Dette générale, 5			36,363,630	Néant	34,545,450		
Total.			73,400,850	2,440,000	60,142,270		

De unde rezultă că datoria națională turcă, consoliată și înscrisă, se ridică acum la 73,440,850 livre st. ! Din acesta nu mai puțin de 1,818,800

livre sterline au fost emise, și, deducând această sumă, precum și 2.440.400 livre st. cari au fost remburseate prin acția fondului de amortisment, rămâne acum suma datorită de 69,181,650 livre st. (franci 1,728,506.750). Sarcina acestei datorii acum este de 3,670.238 livre st. pentru interes și 1,137.104 livre st. pentru amortisment (împreună 120,183,550 franci).

Nu se va sci nici odată probabil ce proporție a capitalului nominal din datoria turcă a intrat în adevăr în tesaurul otoman.

După taxa de emisie a fie-cărui împrumut, produsul celor șase împrumuturi străine și datoria generală era de 44,971.727, livre st., dar acest preț, faptul fiind bine cunoscut, este supus la multe deduceri.

D. Baron cugetă că suma netă primită în cursul celor trei-spre-șapte ani din urmă nu poate să fi întrecut 40,000,000 livre st. sau cam 3,375.000 livre st. pe an. Suma totală a datoriei seursă în acești trei-spre-șapte ani fiind de 69,142.270 livre st. dă o creștere medie de 5,300.000 livre st. Când s'a făcut conversia datoriei interioare în datorie generală, acum doi ani, s'a aflat că înțea se ridică la un capital de 29,168,796 livre st.

Pe lângă datoria consolidată mai este o datorie flotantă al cărei capital este necunoscut, dar a cărei sarcină se ridică, după cea din urmă espunere oficială, la 629,075 livre st. Câte-va articole din datoria flotantă au fost plătite, dar mai multe împrumutări au fost contractate la Galata în cursul anului trecut, mai cu seama pentru plata cupónelor diferitelor datorii consolidate. Căsarvinele grănidite pentru regenerația financelor turcesci u'au ajuns scopul lor, acesta s'a demonstrat prin condițiile cu cari Guvernul strângea bani în Decembrie din anul trecut pentru a plăti cuponul lui Ianuarie din datoria generală. El a împrumutat cinci sute megidii la câți-va banchieri din Galata pentru cinci luni cu câte 1 la sută pentru lună și 2½ la sută pentru comision, și da împrumutătorilor alte avantaje subsidiare, pentru cari ținând cont, D. Baron conchide că ei au primit un interes la taxă de 25 la sută pe an.

Cifra maximum a venitului național ordinar s'a calculat de D. Baron, care dă tablourii de recete și cheltuelii din sorginte oficială, ea la 14,000,000 livre st., pe când sarcina acestor două clase de datorii este de 5,436,000 livre st. Rămâne dar o balanță disponibilă de 8,564,000 livre st. pentru toate cheltuețele guvernamentale. Dar din această sumă aproape 5,393,000 livre st. sunt necesare pentru cheltuețele guvernamentale în provincii, bani distribuindu-se acolo n'unde sunt străni și n'ajungând nici odată la Constantinopol. Nu rămâne dar de cât

o balanță de 3,171,000 livre st. disponibilă pentru cheltuețele centrale plătibile la sediul guvernului, — sumă foarte neîndestulătoare, și la care nu s'au încercat pînă acum a limita cheltuețile. În cel din urmă buget publicat, suma necesară pentru cheltuețele ordinare ale guvernului este fixată la 9,392,000 l. st. ceea ce, adăogînd 5,436,000 l. st. sarcină anuală pentru datorie, dă 14,828,000 l. st. ca sumă necesară pentru cheltuețele ordinare ale Statului. Dar, sciind că venitul ordinar nu întrece suma de 14,000,000 livre st., este dar un deficit anual de 828,000 livre st. — cu totul independent de toate esigînțele extraordinare ale tesaurului cari nici o dată nu încetează a se produce.

« Situația, » observă D. Barron, « este radicalmente rea și nu poate de cât să se agraveze în fie-care an ». Guvernul pune toate sforțele pentru a și conserva încrederea creditorilor străini, dar, după D. Baron « țera începe a geme sub sarcina carei s'a aruncat în spate cu nepăsare ». Preferăm a da avertismentul acestui gentleman cu termeni sef proprii :

« După menținerea păceii întea condiție de solvabilitate a tesaurului turc este a se abține absolut de ori-ce nou împrumut. Esperiența trecutului ne-a demonstrat că nici o dată a aceste operații nu produc nici un rezultat comparabil cu sacrificiile ce ele impun. Ori-ce conversie sau manipulație viitoare a datoriei trebuie strict evitată, și trebuie a se ține numai în execuția pură și simplă a angagemintelor esistente. A ajunge la aceste două scopuri prin mediul sorgințelor normale, țea care trebuie să fie ținta ómenilor de Stat ai Turciei. Acesta cere neapărat o energie extremă, dar care încă poate să fie implicată, cu concursul suveranului. Numai voim să auzim vorbindu-se de « creditul național al Turciei. » Nația plânge deja dioa când ea s'a veșut în posesia unui dar atât de periculos; 40,000,000 livre st. s'au topit în trei spre-șapte ani, nelăsând în urma lor de cât o singură și teribilă realitate : un munte de datorii, aproape îndoit cașitalul realtimate împrumutat. Creditul național numai este în stare să suferă noi esperiențe, și putem să'l lăsăm în pace de acum nainte. »

Grigea proverbială a guvernului d'a și conserva încrederea lor creditorii streini este reală, dar trebuie să o punem alături cu nepăsarea caracteristică a osmanlıilor pentru tot ceea ce concerne viitorul. Este o trebuință actuală și nu o grige prevedetóre care trebuie să facă pe guvernul turc a căuta mijlócele de remediare prin o administrație economică a sorgințelor. Marea problemă a țilei în Turcia este cum să afle mediul d'a preveni fraudele asupra veni-

tului. D. Baron declară că acesta este o reformă fără care toate cele altele sunt de tot himerice, și pare înclinat pentru a regreta condonul care altă dată oferea un remediu aspru dar espeditiv, și a cărui desființare a avut de efect : a lăsa nepedeșiți pe jăfuitori. Domnia sa recomandă creația unei curți de Conturi realminte eficace, permanentă și inamovibilă, parte compusă de funcționari superiori Europeni, imprumutați pentru acest scop și cari să fie investiți de puteri înalte incisoriale.

Ne-a spus însă, câte-va pagine mai înainte, că o asemenea comisie, compusă în parte de comisari englezi, francezi și austriaci, fusese constituită și instalată cu mare solemnitate ca consiliu suprem al tesaurului, în 1860, dar că, « după un an de experiență, comisarii englezi și francezi au declarat că, în ori-ce direcție au încercat să se asigure de control asupra dinarilor publice, sforțele lor au fost îndesrt, și vedându-se împedicați în toate încercările lor, ei s'au creșut datorți a se retrage. »

O asemenea curte ar putea să alunge mulțimea de funcționari inutili cari umplu acum tesaurul, dar ar putea ea să împiedice chelțueli ca aceea despre cari este cestia în pasajul următor din raportul D-lui Baron ?

« Lista civilă coprinde dotațiile suveranului, princilor, prințeselor și ale altor membri ai familiei imperiale, precum și pensiile vechilor servitori ai palatului. Sultanul de acum a făcut mari reduceri din acest capitol, la urcarea lui pe tron, în 1861 ; și mai încode, în 1863, el a abandonat statului o sumă de 270,000 livre st. pe an. Dar și suma renunșă, 1,085,400 livre st. tot este mare în comparație cu sorigințele bugetului, și, afară de acesta, crește mult prin aplicație. Nu este aparința unei curți, ori-cum însă este multă risipă, mai cu seamă construcția palatelor noi. Lucrările enorme cari se fac acum la Ceegan, în vecinătate cu atâtea altele cari aparțin coronei, nu pot de cât să causeze o penibilă impresie ».

Toți acei cari au scris asupra Turciei, toți diplomați, toți căleitori, mărturisesc despre mărimea sorigințelor ei nedesvoltate ; dar acestea vor fi inutile pînă ce țera va fi guvernată în modul ca să atragă capitalul necesar pentru a le exploata. D. Baron adaogă plângerea ridicată de Cretani în memoriul lor din Mai 1866, că sunt lipsiți de protecția tribunalelor regulate cari să se administreze prin legi bune și că ei sunt oprimați prin impozite enorme și reu imrârțite, și adaogă că de aceste pășuri sufer și cele alte provincii. Să abandonăm acest subiect, citând cuvintele domniei sale :

« Cred că fața acestei țeri ar putea să se schimbe prin simpla administrație a justiției

ordinare de la om la om și prin o vîgură-să protecție care să garanteze viața și proprietatea. Acesta ar face să se cultive miile de acrii și milioane de lei să intre în tesaur. *Pacea este neapdrat o condiție sine qua-non pentru a restaura finanțele.* Turcia va deveni insolubilă dacă va fi mereu frămîntată în ințru și în afară cum a fost pînă acum. Menținerea păcei depinde numai de politică, nu de acest guvern care nu este agresiv. Pentru ca el să pótă împlini angageamintele, acest imperiú trebuie, ántea condiție, să fie lăsat în pace ; trebuie, apoi, să'și crute sorigințele într'un mod extrem ; și, a trefa condiție, să acorde protecția la acei cari sunt dispuși d'a crea noi sorigințe cu riscul și pericolul lor, — căci protecția este primul obiect al ori-cărei societăți civile. Turcia este, cum scim, bolnavă, dar are încă multă forță vitală. Pacea, ordinea și economia combinate pot să o pună în stare a îndestula pe toți creditorii seii interiori și exteriori. Un resbel sau o pace inarmată ca aceea ce ea îndură acum, neapdrat vor aduce o catastrofă financiară și vor pericula prin acesta milioanele capitaliștilor englezi. »

Liegiú, 21 April 1867.

Gr. H. Grandea.

ROMÂNCA ȘI PANDURUL

Pe cea culme încântată,
Lâng' o casă derămată,
Cânt' o pasere de Raiú
Cu dor drag, cu dulce graiú ;
Căți drumași pe drum trecea
Lăsaú mințile la ea.

— « Copiliță, crucea mea ! —
Un boier semeț grătea, —
Haí cu mine la castel,
Să te fac crăiesă 'n el,
Să calcí vecinic pe mătasă
Ca o mare 'mperătesă ! »
Copilița nu grăia,
Ci cânta, mereú cânta.

— « Copiliță, vis fericé ! —
Un domn lingușind îi dice, —
Vrei să íi domnă mărășă,
Și să fie-a ta viață
Cum e luna între stele,
Rosa între vioarele ? »
Dar copila nu grăia,
Ci cânta, mereú cânta.

— « Copiliță, chip curat, —
O întrebă uu bogat, —

Vreî în galbîn să te joc
 Ca un flutar prin boboci?
 Turme, curți și holde late
 Vor fi ție închinat!

Dar copila n'asculta
 Ci cânta, mereu cânta.

— « Drăgălașă mândruliță, —
 Îi șoptește un bădiță, —
 N'am curți marf, averi, domnie,
 Însă au iubire vie,
 Și am agere oțele
 Pentru hoji țerei mele;
 Codrul verde 'i casa mea.
 Hai cu mine, scumpă stea! —
 A'tuncî doîna ei tăcea
 Și cu badea se ducea. —

M. Pompiliu

PORTRETUL EI

În sine ecă... ecă, cu drag veđ implinită
 Dorința cea mai scumpă a sufletului meu,
 Dorința, care 'n sinu'mi, de mult amor nutrită,
 În flacăre nestinse ardea mereu... mereu!

Portretul ei de ânger, formos, plin de 'ncântare,
 Ađi mândru 'ncoronedă albumul meu iubit,
 Ast-fel o lună belă din aburii lin resare
 Și splendidă domină azurul poleit.

P'o sofă de mușchiu verde, de sălcii recovită,
 Ea șede resfățată, perdntă 'n reverii;
 Un rîu apröpe cură c'o șoptă tănuită,
 Mai colo se înalță un del amăltat cu vii.

Un cadru d'o mărimé atât de ne 'nsemnată!
 Dar câtă tinerețe, oh! cât amor ceresc,
 Ilusiuni bogate ce sufletul înbată,
 Și lungi priviri dulöse, dintr'ensul isvoresc!

Pin'a nu fi albumu'mi infrumusețat cu densul.
 Era d'a mea privire arare ori scăltat;
 Acum pe ți eu caut de miț de ori într'ensul.
 Oh! caüt, admir și mângălu odoru'mi nestimat.

E multă desfătarea și sacră 'nsuflețirea
 Ce sufletu'mi înșănă, privind al ei portret;
 Atuncî tremurătoare pe buđa mea iubirea
 În mistice accente revarsă un secret.

Secret, care plutesce în nopțile de vară
 Pe flori, pe ierbă, crângurii, prin stele, prin eter;
 Secret, care 'ndulcesce viața cea amară;
 Secret, care te 'nalță... te 'nalță sus în Cer;

Secret de fericire! — Dar tacți, fi mulțumită,
 O inimă dulöasă cu amicia ci.

Înfrună'ți aspirarea ce veclnic te agită!
 Așa voi destinul... nu plângeți ochi mei!
 M. Pompiliu.

FILIA LUI GELU

(DINA TISEI)

Dedicată Danelor de peste Carpați

Ascultați! ascultați! vântul rostogolesce ra-
 lurile holdelor, geme în stâncile negre ale Ti-
 seș; vulturul plană în azurul întunecos al Ce-
 rului; din turnul castelului sböră strigătul arca-
 șului care veghedă.

Mediul nopței! este ora ținelor, ora miste-
 relor; ora când ömeni dorm, când spiritele ve-
 ghieș și joc la rađele albe ale lunei.

Luati, fetelor, luati fusul, acele active; a-
 propiați-ve de vatra unde arde vița uscată care
 trosnesce la suflarea vântului tönatic; lucrul
 alungă frica, precum flacăra întunericul. Fiți
 lucrătoare și stafia nopților care ve priveșce
 printre ferestre va fugi în pustii.

Iar eu ve voș spune istoria Marcelei, filia
 lui Gelu, alba țină care plânge în fie-care nöpte
 pe stincele Tisei.

Marcela era o virgină ginditoare, cu ochi ne-
 gri în forma migdalei, cu figura palidă, cu pă-
 rui negru și mătășos. Între söțele ei sburdali-
 ce, blonde și riđetöre, părea ca un crin între
 rozele strelicitoare. Biata virgină care acum
 cât ține dioa se ascunde prin ruine, este unica
 fată a lui Gelu, cel din urmă Domn al Tran-
 silvaniei; este o fată care a versat multe lacrimi
 în ascuns, căci ea s'a descepat din légăm or-
 fană de inamă și inima unei mame este o urnă
 în care se strâng lacrimile unei fete.

Nici o dată ea nu a danțat pe pajıştea în-
 verđită, la sunetele resonătoare ale cimpoiului;
 nici o dată n'a veđut-o cine-va ascultând le-
 gendele șeđetörei; nici o dată ea nu a consultat
 oraculele; dar se ducea des a rătăci în ruinele
 vechi ale templelor, îi plăcea să asculte vuetul
 torentului și sêra, când se auđea șuerătorele
 tömnei, șeđend în cel mai înalt turn din caste-
 lul tatălui seö, ea cânta versuri misterioșe.

Dar într'o sêră se auđi nisce vueté străine
 în jurul măretului castel; cerbi fugedü inspă-
 mintați, după cum fuge o turmă de căprioře ina-
 intea unui cărd de căni lacomi; pe cösta unui
 del se veđu fälăind stindardele lui Tuhatum și
 scănteind coifurile luclöse.

Eraü Magiari cari venedü să supue ultimul
 castel al lui Gelu, unde se refugiase filia lui
 Marcela cu ostași ce'i mai remăsese. Ei auđise
 de tária aceluș castel care se înalța gigantic
 în mijlocul unui edem desfătător, și au đis
 « Să'l supunem prin foc și sabie; acest caste
 formos este al nostru, iar locuitori lui sclav
 noștri. »

Și ei au trecut Tisa cea lată și Iecă 'I acum
că vin, răspândind spaîma și mórtea.

*

«La arme! la arme! fideli și bravi ostași ai
tatălui meu, preparați săgețile și praștiele, as-
cuțiți securile. Trebuie să combatem, să învin-
gem sau să murim: acesta e sórta bravilor!
Acel care are o dorință în inimă, care ține la
viață, să plece și să scape, că nici o dată Ma-
gari nu vor intra în castelul strebunilor mei!
Înainte de a țice Tuhutum :

« Acest castel este al meu » ! castelul va fi al
flacărel.

Era mărêță și formosă Marcela, atunci
când se deștepta din visele ei virginele. Era
mărêță și formosă comandând apărarea caste-
lului și respingând rusinea unei supunerii. Era
mărêță și formosă ! Vocea ei pătrunzătoare a-
runca în inimă speranța și curajul.

Asaltul teribil a început ; săgețile se încru-
cișed și intuiecer cerul ; sângele gîlgiind curge
în valuri spumegate ; cea mai mare parte din
cai cad morți sub cavalerii lor, mulți din ostași
fideli ai Marcelei cad în dosul bastimentului ce
apără și nu se mai ridic.

Vedeți-o cum alergă, acoperită de un vel
mai alb de cât zăpada, de la un arcaș la altul,
încurajându'i prin o vorbă dulce, prin un su-
ris plăcut ! Vedeți cum răpede săgetă ascuțită
și șuerătoare ! Pare că este țina rebelului, căci
săgețile neamicilor cad în jurul ei fără să o a-
tingă.

Vai ! nu e tot ast-fel de favoritoare sórta și pen-
tru acei ce lupt alături cu dînsa ; trei au mai re-
mas pe picior în jurul ei, și falanga neamicilor
se îndesecă către castel, își acapă scările pe
murii. Vai ! a perit cea din urmă scînteie de
speranță : Magariii sunt domni castelului.

Nu ! nu ! altul va domni peste această grămă-
dire de petre mucețite de secolii, pentru cari
atați bravi se măcelăresc, atîta sânge curge ;
altul va domni castelul.

Audiți larma subterană, trosniturile surde,
mugetele înspăimîntătoare ? Vedeți, Ieca cum
se înalță domnul castelului : focul ! . . . . . focul
care cuprinde castelul cu miele lui de brațe
mistuitoare.

Magari mugesc de urgie și ridicănd ochi
spre cel mai înalt turn al castelului, ved acolo
sus pe virgina cu velul alb. Degetele ei fac să
resune córdele unei alăute, și când focul își
mai alină vuetul flacărilor și șgomotul pe-
trilor cari se desfac din murii, vîntul aduce pe
arapele lui cele din urmă accente ale virginei
precum ar aduce accentele melodioase ale unei
păsări ce sbóră prin nori.

Cîntecul lebădel ! Vai ! flacăra se înalță din

ce în ce mai mult, ajunge la cel din urmă turn.
Virgina a perit !... Iur ecoul văței repetă cele din
urină accente ale Marcelei, filia lui Gelu.

*

După câte-va luni Je la arderea castelului, tot
într'o noapte ca acesta, uscături de măciag și
viță ardêu în vatra castelului ruinat al lui Gelu ;
lumina focului făcea să strelăcescă armele vechi
agățate ; desemna pe muri cenușii de timp,
când córnelle cerbilor, când drapele prăfuite ;
din când în când rațele focului cădeu pe nu-
merosele figuri ce înconjurau vatra în cea mai
adîncă tăcere, întreruptă numai de trosnitura
monotonă a uscăturilor din vatră.

Nu erau a-colo fete adunate ca la noi acuma,
precum fusese în cea din urmă oră la ședătore.
Nu mai erau lăutari lui Gelu, cari făcêu să
trêcă pe nesimțite lungile ore ale nopței prin
cîntece vechi ce amînțeau gloria stremoșilor
Nu, nu. Accentele libertății și ale gloriei nu mai
încântau auzul lor. Ah ! pentru inima români-
lor lui Gelu, aceste accente se schimbaser în stri-
găte de resbuțare. « Resbuțare ! Sclavie ! Mórte ! »
Iecă strigatul lor cel nou.

Nu mai era nici una din fetele sburdalice, nici
acei lăutari cu vocea melodioasă, cari odinioară
cîntau lângă vatra uriașă din castelul Marcelei ;
acei cari acum erau adunați, erau cei din urmă
eroi ce mai rămăsese din cetele rebelice ale lui
Gelu. Ei se adunase aci în ruinele castelului pen-
tru a se sfătui dacă este să alégă rebel sau mórte.

Rebelul pentru ei era învingerea, căci erau
numeroși ostași cari luptau sub stindardele
lui Tuhutum.

Pe când aceștia discuta, din adîncimea in-
tunecată a săleii înaintă o virgina albă, pe ju-
metate coperită ; ochi ei negri aruncau scînteii,
părul îi cădea în inele mătăsöse pe rochia dia-
fană și albă.

« Mórtea, copii bravi ai Tisei ! — țice ea,
mórtea fără pericol, fără perderi, fără glorie ?
veți prefera voi o asemenea mórte ? Da-veți
voi drept Magariilor ca cu inima plină de bucu-
rie să țică : « Românul este fricos, fuge de luptă ! »
Roma nu mai este mama voastră ?

« Nu 'i datorăți voi sângele ce curge în vinele
voștre ?

« Ridicați capul, coloni ai lui Traian !... mîn-
dria strebună înalță frunțile voștre !... înarmați-
ve iară brațele victorioase : căci, și acum vic-
toria va fi a voastră, și va veni o țic când Trau-
silvania va fi liberă și eoul munților noștri
va repeta cîntecele triumfale. Noaptea este ob-
scură și tăcută. Mergeți de ocupați stîncele
sub cari mâne în reversatul țiorilor vor trece
oștile lui Tuhutum. Inamici semeți vor cădea
sub săgețile și lăncile voștre ca paserea căle-

tóre sub lovirea cumplită a goimului din Carpați. »

Fantasma tăcu și peri în umbră, precum aburi fluturatici cari acoper lacul pe la ănteia rață caldă a sorelui. O sudóre rece curse pe fruntea ostașilor lui Gelu, un tremur coprinse totă adunarea, căci cei mai mulți cunoscură în acea fantasmă pe formoasă și curagioasă Marcela, alba virgină a castelului!... și cu tóte aceste, când nóptea fuse către jumetate, toți plecară către locul unde umbra Marcelăi 'i a îndemnat.

*

« — Virgină, spune noă unde s'au ascuns ostași lui Gelu? Unde sunt ascunși locuitori acestor colibe? Pare că un vânt mortal a suflat prin aceste locuri; de când retăcim pe aceste țermuri nu am întâlnit de cât numai pe tine. Răspunde și aruncă în colo coróna de pin. Îți vom da pentru a'ți orna costițele negre, rubinuri strelucitóre și mărgele; coudu-ne către locul unde sunt ostași lui Gelu. Ridică-te Rochia 'ți e prea albă, prea ușóră. Cum nimbi tu ast-fel când tóte sunt acoperite de zăpadă, când vânturile înghietate ale nordului rostogolesc troianii de zăpadă. — Nu! imi place mai mult coróna mea de pin de cât mărgelele și rubinele vóstre; lăsați-me să 'mi termin girlanda. Pinul îndură lérna și infloresce sub zăpadă; eú am dominat mórtea și am reinviat; cu tóte acestea arém pe frunte ghilețuri cari nu se topest nicí o dată. Pinul și Marcela sunt tot una; lăsați-me să 'mi termin girlanda.

« — Tací, nebuno! Obraji tei sunt mai albi de cât rochia ta; te veí lăsa tu să mori? Vin-o, condu-ne către ostași lui Gelu. — Ostași lui Gelu sunt frați mei; frați nu se trădeș nicí o dată. »

Și virgina cu capul înclinat, reșimată de lufișul de mărăcinii, care singur domina o câmpie stérpă și acoperită de zăpadă, 'și împletea mereú girlanda din ramuri de pin și flori roșii.

Ea nu se mai uita nicí la arcași magiari, nicí la regele lor care, înclinat pe șeoa negru-lui seú armăsar, se uita cu milă la palida și albicioasă creatură; ci cu o voce melancolică și tinguitoré începu să cânte :

« Va fi dulce victoria, cea din urmă victorie!.. dulce, dar teribilă!.. Ea me înfióră ca agonia morței care se luptă cu viață, ca cea din urmă sforță a desperării.

« Oh! cea din urmă victorie!.. oh! cea din urmă și a libertăței, este înfiórătoare, este sângerosă.

« Ea este flórea care se deschide în cea d'ănteú diminéță a Iernei, rađa sórelui care lucește înăntea tempestei, cel din urmă suris al murindului. Ia séma, ia séma, străine! Mórtea te

pîndesce; corbi torentului se bucur căci cea din urmă și a libertăței este înfiórătoare, este sângerosă!

« Ia séma!.. Sunt negre strimtorile Tisei, negre și întunecós!.. Bătrina ta mamă n'a presimțit óre acéstă óră nefastă? Stafia vetrei n'a însemnat óre acéstă și a vieței tele cu o pată de sînge? »

« Acum 'mi am terminat de împletit coróna.

« Oh! cea din victorie, cea din urmă și a libertăței este înfiórătoare, este sângerosă. »

Dar un arcaș cumplit curmă cântecul virginei și, ridicând d'asupra capului seú greul topor, « — Condu-ne către as-unđetórea fricoșilor români! strigă el! — Da! da! dișe ea, girlanda 'mi am finit și Marcela nu se teme de nimic; ferul se starăimă ca lutul când atinge o frunte pe care mórtea a atins-o! » Și puindu'și coróna pe negrul ei păr, ridénd într'un mod sinistru, o tuli în fugă și peri rápede ca o săgétă.

Dar piclórele ei lăsară arme ușóre pe zăpadă. Magiari merg pe urmele virginei. Merg mereú în lungul Tisei prin locuri sterpe, pe potecile petróșe și peste tot locul aflú tăcerea și mórtea; nu se aude de cât tropotul cailor pe pământul înghietat, nu se aude de cât trista tinguire a vântului care strebate prin desișul de pin și brați.

În fine au ajuns într'o vale înfundată unde valurile Tisei se sparg mugind de stînci. Un lanț de stînci negre și amenințetóre stă suspendate peste dênși; ochi lor nu aflú nicí o eșire și sus pe stîncea cea mai înaltă care se întinde ca brațul unui titan d'asupra torentului și d'asupra lor, ei dăresc virgina cu coróna de pin.

« Oh! cea din urmă victorie!.. oh! cea din urmă și a libertăței, este înfiórătoare, este sângerosă! » strigă ea, și, desfăcându'și girlanda o aruncă în valuri.

« Blăstem, blăstem! » strig toți Magiari și mií de vocí le răspunde: — « Resbunare! resbunare și mórte. » Și săgețele șuer. Magiari sunt ocoliți de tóte părțile, mórtea 'i cosesce pe toți și cei din urmă ostași ai lui Gelu fac să resune valea Tisei de triumful lor. Virgina le pređisese victoria. Îndată ce sângele încetă da a curge, îndată ce nicí un strein viu nu mai călcă malurile Tisei, Români se îndrept către stîncea unde le đimbesce Marcela, pentru a 'l depune la piclóre trofeele căștigate. Dar pe când ei se apropiaú, talia virginei se fácea mai svelta, obrađul mai palid, rochia mai transparentă; la fie-care pas al lor ea lua o aparińță mai aeriană; în cele din urmă legându-se cât-va timp în aer, se topi ca nisce aburi la lumina sórelui.

Iar când înseređă, când cęta se întinde ca un briú argintiu peste vale păstorul o đă-

reșce în horă cu umbrele Tisei. Fruntea'i este încinsă de o noă coronă și cântă o noă victorie strenopoților lui Gelu. Ea revine în fie-care sêră și va reveni mereu pentru a descepta în sufletul Românilor ardôrea de glorie și libertate.

Astă-ți însă când jugul rușinos al Magiariilor apasă mai cumplit patria lui Gelu, în fie-care noapte Marcela 'și sfărâmă coronă de pin și cu părul despletit plânge pe stincele Tisei, 'și amestecă tînguirile și plîngerile cu vnetul valurilor. Însă când un Magiar móre, ea 'și împletește din nou o coronă, își neteșce părul cel lung, și ducându-se la casa murindului, cântă în tăcerea nopții : « Oh ! va fi dulce cea din urmă victorie dela care vor începe țilele de libertate ! Dar va fi înfiorătoare și sângerôsă. »

Domna *.

DORUL AMANTEI

Ah ! spune'mi tu, o dalbă, gingașă creatură,
Ce încă și prin umbra'ți viața mea 'ncăldești,
De ce când e viu totul în vesela natură,
Tu stai înmărmurită și 'n gânduri te-adâncesci ?

În gîrul tei munți, codri și holde aurite
Ale Crișanei mândre voiose se întind ;
În crângurile dese, în văile umbrite
Din fragede gurițe cântări de dor s'alint

Și sôrele revarsă lumine aurôsă,
Și riuurile limpezi prin fêrbă trec ușor ;
De ce numai tu dragă, sîntă grațiosă,
Nu iei o dulce parte la fericirea lor ?

Vezi ierba mângăindu'ți plîpâdelo picîore,
Vezi frunzele 'nverzite pe bucle'ți adîind ;
Vezi florile în horă, suave 'ncântătoare,
Coroana lor țîmbîndă la tine înclinând.

Mai vezi săltând pe ramuri atâtea pșeretele,
Ție ca unei țes cântând melodios, —
Iar fruntea ta e 'ncinsă c'o negură de gele !
De ce acestă gele ? acest aspect dușos ?

Tu căria viața întinde cupa plină
De-al dragostei ferice nectar îmbătător,
Tu care porți pe față cununa cea divină
D' iluziuni, de doruri, de farmec răpitor,

Tu care ai ochi negri cu magică lumină,
Tu care ai un suflet frumos, nevinovat,
Ce tainică durere obrațul tei declină ?
Ce negră întristare în sinu'ți a intrat ?

Pricep, pricep !... adăncă a ta melancolie
Auz eşind un gemet din fragelul tei ain :

« Când scumpa'mi națiune se 'mpinge în sclavie
'Acel, care e vesel, nu pôte fi Român ! »
București, 1868 Iuliu. M. Pompiliu.

IONA DIN ROMAN

Frunză verde de cicoră !
D'ași fi pasere ușoră,
Nu m'ași duce să me plâng
Ca o turturea în crâng,
Nici în lunca cea formôsă,
Nici în salcia pletosă,
Ci m'ași duce 'n linul sbor,
Duce-m'ași împins de dor
La Iona din Roman.

Frunză verde colilie !
Fir'ar blăstemată fie !
Ora când încălecați
Și pe cale m'aruncați
Că m'a prins de inimioră
Dorul care me omoră,
Și n'am, Dômne, cui să spun
Cu ce foc iubesc nebul
Pe Iona din Roman.

Frunză verde de sulfină !
Mîndre's florile 'n grădină
Și mai mîndre florî în râlă,
Florî din țilele lui Mașu ;
Dar d'ași fi ușor ca vîntul
Și ași treera pămîntul,
Flóre mîndră n'ași găsi,
Nici n'a fost, nici n'a mai fi
Ca Iona din Roman.

Are ochi de fărmeceare,
Sin rotund de dismerdare,
Buze dulci de sârutat,
Mijlocel de 'mbrățișat ;
Ca ea alta nu mai scie
A îubi cu dușoșie ;
Cu ea cin' s'ar sâruta,
Cât ar fi n'ar mai uita
Pe Iona din Roman.

Frunză verde sălcioră !
D'ași găsi și cu comoră,
Nu m'ași face nici chîlabur,
Nici s'am cal ca de pandur
Tot cu frêne poleite,
Nici s'am arme gîntuite,
Ci aș da-o : să trăiesc
Și mereu să me iubesc
Cu Iona din Roman.

Gr. H. Grădlea

Numerul viitor va conține :

Poesia epică; — Versul epic în mai multe limbi; — Mahomet și Coranul; — Definiția formosului (fine); — Juna din Nuremberg; — Literatura orientala, greacă și latina; — Știința politică; — Poeți germani (fine); — Pedagogia : Invetătorul primar; — Idealul unei comune urbane și rurale; — Legende indiane; — Meritul Femeilor, poema de Legouvé. — etc. etc.

POSTA GAZETEI

Domnei Alexandrina Haralambie (Cratova) : Mulțumire pentru grațiositatea Domniet-Sele; numerile s'au trimis; adresa abonatului din Berlin o acceptăm.

Domnului profesor Troteneu (Galați) : Mulțumire pentru rădîmul ce Domnia-Sa procură acestui Organ; suma s'a primit; numerile s'au trimis abonaților a-retați.

Domnului Andrieșiu, primarul comunei Pétra : Mulțumire pentru amabilitatea Domniet-Sele; numerile se vor trimite regulat abonaților numiți; téma exprimată nu se va implini.

Domnului Secretar al M. S. Principelui Milan Obrenović (Belgrad) : Numerile se trimit regulat Măriei-Sele, prin posta Austriacă.

Domnului profesor Caragiani (Iași) : Este rogat a ne trimite studiul Domniet-Sele asupra lui Aristofan.

Domnișoarei Maria Petrovici (Iași) : Mulțumire pentru grațioșele abonate ce ne-a câștigat; Grațiile trebuie să se țină de mână cu Musele; la patru din numele scrise lipsesc adresa : din care causă trimitem numerile Domniet-Sele pînă când vom primi adresele.